

ANITKABİR

YIL 17 • Sayı: 67

EKİM 2017

DERGİSİ

**“Şunu bir gerçek olarak biliniz ki,
şeref hiçbir vakit bir adamın değil, bütün milletindir.
Eğer yapılan işler mühimse,
gösterilen muvaffakiyetler belli ise,
inkılâplar dikkati çekici ise
her fert kendini tebrik etmelidir.” 1923
Mustafa Kemal ATATÜRK**

"Afyonkarahisar - Dumlupınar Meydan Muharebesi ve onun son devresi olan 30 Ağustos Muharebesi, Türk tarihinin en mühim bir dönüm noktasını teşkil eder. Millî tarihimiz çok büyük ve çok parlak zaferlerle doludur. Fakat Türk milletinin burada kazandığı zafer kadar kesin neticeli ve bütün tarihe, yalnız bizim tarihimize değil, dünya tarihine yeni yön vermekte kesin tesirli böyle bir meydan muharebesi hatırlamıyorum. Hiç şüphe etmemelidir ki, yeni Türk Devleti'nin, genç Türk Cumhuriyeti'nin temeli burada sağlamlaştırıldı; ebedî hayatı burada taçlandırıldı. Bu sahada akan Türk kanları, bu semada uçan şehit ruhları, Devlet ve Cumhuriyetimizin ebedî muhafızlarıdır." 1924

Mustafa Kemal ATATÜRK

KAYNAK: Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II.**, Toplayan: Nimet Unan, İkinci Basım, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları: I., Ankara, 1959, s. 178-179.

ANITKABİR DERGİSİ
YIL: 17 SAYI: 67 EKİM 2017

Atatürk'ü dünya görüşünü yaymak ve
Anıtkabir'i tanıtmak amacıyla üç ayda bir yayımlanır.

ANITKABİR DERNEĞİ Adına İmtiyaz sahibi
E. Tuğgeneral Şadi ÖNER

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Yrd. Doç. Dr. Ali GÜLER

Yayın Kurulu
E. Tuğg. Şadi ÖNER
Prof. Dr. Seçil Karal AKGÜN
Prof. Dr. Bige SÜKAN
Prof. Dr. Lütfü ÇAKMAKÇI
Prof. Dr. Birsen GÖKÇE
Prof. Dr. Oğuz AYTEPE
E. Tuğg. M. Tefrik BEDÜK
Yrd. Doç. Dr. Ali GÜLER
Dr. Gül ULUĞTEKİN
Güneş MÜFTÜOĞLU
Bora ÖNCÜ

Dergiyi Yayına Hazırlayan
Mustafa DOĞAN

Yönetim Yeri:
Turgut Reis Caddesi
Arzu Apt. No: 3/5
Tandoğan / ANKARA
Tell: 0 (312) 213 16 58
Faks: 0 (312) 222 72 06
e-posta: anitder@ttmail.com

Anıtkabir Komutanlığı
0 (312) 231 18 61
0 (312) 231 52 80

Dergide yayımlanan yazılar, yazarların düşünceleridir.
Gönderilen yazılar, basılsın veya basılmasın iade edilmez.
Anıtkabir derneği veya Anıtkabir Komutanlığı sorumlu tutulamaz.
Yazılar için telif hakkı ödenmez.
Dergimiz Basın Ahlak Yasalarına uymayı taahhüt eder.

Yıllık Abonelik Bedeli 8 TL.
Yayın Türü: Süreli-Yayın
Basım Tarihi / Yeri: EKİM 2017 / ANKARA

Yapım:
Yorum Matbaacılık
Başkent Organize Sanayi Bölgesi
Recep Tayyip Erdoğan Bulvarı No: 12
Maliköy Sincan 06909 Ankara / Türkiye
Tell: 0 (312) 395 21 12 Faks: 0 (312) 394 11 09
info@yorummatbaa.com
www.yorummatbaa.com

Değerli okurlar,

Temmuz, Ağustos, Eylül aylarını kapsayan dönemde tarihsel süreç içerisinde gerçekleşen önemli olaylara göz attığımızda;

23 Temmuz – 7 Ağustos 1919 Erzurum Kongresi,

4 - 11 Eylül 1919 Sivas Kongresi,

23 Ağustos – 13 Eylül 1921 Sakarya Meydan Muharebesi,

26 Ağustos 1922 Büyük Taarruz'un Başlaması,

30 Ağustos 1922 Başkumandanlık Meydan Muharebesi'nin kazanılması,

9 Eylül 1922 İzmir'in Kurtuluşu,

24 Temmuz 1923 Lozan Barış Antlaşmasının öne çıktığı görülüyor.

Sıcak yaz günlerini kapsayan dönemde Türk Milleti öncelikle milli birlik ve beraberliğini sağladı, yurdunu işgal eden düşmana karşı önemli zaferler elde etti ve bu zaferlerini barış anlaşması ile taçlandırdı.

Bu nedenle Milletimiz, Atatürk'e olan saygısını sıcak havaya aldırılmadan bu aylarda Anıtkabir'e yapmış olduğu ziyaretlerle göstermekte, binlerce ziyaretçi Anıtkabir'e gelmektedir. 30 Ağustos 2017 günü yaklaşık 284.000 ziyaretçi Atasına olan saygıyı Anıtkabir'i ziyaret ederek ifade etti.

Anıtkabir Derneği Yönetimi olarak, Kurtuluş Savaşı'mızı tarihte eşi benzeri görülmemiş bir zaferle taçlandıran, her aşaması vatanseverlik ve kahramanlık destanlarıyla dolu 30 Ağustos Zaferi'ni kutluyor, bu topraklarda ay yıldızlı bayrağımız altında özgürce yaşamamızı kanları ve canları pahasına sağlayan başta Cumhuriyetimizin kurucusu Büyük Önder Atatürk'ü, silah arkadaşlarını, Kurtuluş Savaşı'nın tüm kahramanlarını, kanlarıyla, canlarıyla bu toprakları vatan yapan Aziz Şehitlerimizi, ebediyete intikal eden Gazilerimizi rahmet, saygı ve minnetle anıyoruz.

Bu zafer birlik ve beraberlik içinde hareket ettiğimiz süreç olmaz denilenleri başardığımızın bir göstergesidir. Bu zaferi kazanan şanlı ecdadın mirasçısı olarak bizler de bugün, ülkemizi muasır medeniyetler seviyesinin üzerine çıkarmak için gece gündüz demeden var gücümüzle çalışmaktayız.

Bir sonraki sayımızda ve yeni yılda görüşmek ümidiyle saygılar sunuyorum.

Şadi ÖNER
Anıtkabir Derneği Başkanı

İÇİNDEKİLER

- 2 Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler
- 12 30 Ağustos Zaferi ve Yunan Ordusunun Akıbeti, Prof. Dr. Oğuz AYTEPE
- 16 Atatürkçülük Nedir? Prof. Dr. Aysıt Tansel
- 19 İnsanı Göz Ardı Eden Ekonomi Prof. Dr. M. Lütfü Çakmakçı
- 23 "Koliba, Kulübe", Kasım TEKE

- 25 Atatürk ve Eğitim, Özen TOPÇU
- 32 Geçmişten Günümüze Ege Adaları Sorunu Boyutlar, Taraflar, Prof. Dr. Şerafettin TURAN,
- 44 Atatürk ve Çocuk
- 46 Anıtkabir'den Haberler
- 48 Objektife Takılanlar
- 52 Mutluluklarını Atatürk ile paylaşanlar
- 56 Anıtkabir Dergisi'nde Yayımlanacak Yazılarla İlgili Esaslar

ANITKABİR DERGİSİ ABONELİĞİ

Anıtkabir Dergisine abone olmak isteyenlerin; yıllık (4 sayı için) 8 TL'lik abone ücretini aşağıdaki hesap numaralarından birine yatırmaları ve telefon numaraları dâhil adreslerini tarafımıza bildirmeleri gerekmektedir.

Tell: 0 (312) 213 16 58

E-posta: anitder@ttmail.com; bilgi@anitkabir.com

ANITKABİR DERNEĞİ İKTİSADİ İŞLETMESİ

POSTA ÇEKİ HESAP NO: 604 61 34

TÜRKİYE İŞ BANKASI BEŞEVLER IBAN NO: TR05 0006 4000 0014 2190 9090 90

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

30.06.2017 / MACARİSTAN BAŞBAKANI SN. VIKTOR ORBAN VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Történelmi napok fejték fel a Mustafá-Kemal Atatürk, a kimagasló török államférfi emléke előtt, aki hisiesen védelmezte hazájának függetlenségét és megteremtette a török Köztársaság szilárd alapjait.
Ami a napot elhagyott, kegyetlenül éppen kifejeztem a magyar emberek rokonszenvét és nagyrabecsülését a török nemre és az általa követett sikerek iránt.
Meggyőződésem, hogy Magyarország és Törökország szövetséges és baráti viszonyba, együttműködés az előretérrel, amelyek tovább erősítik.
Ankara, 2017 június 30.
Orbán Viktor
Magyarország miniszterelnöke

"The people of the Republic of Indonesia feel the compassion and pride of the Turkish people in Mustafa Kemal Atatürk, the Father of Nation. May the spirit of compassion and pride continue to strengthen good friendship between the peoples of Indonesia and Turkey."

6 July 2017

Joko Widodo
President of Indonesia

06.07.2017 ENDONEZYA CUMHURBAŞKANI VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

02.08.2017 / SN. BAŞBAKAN BİNALİ YILDIRIM BAŞKANLIĞINDA
YAŞ ÜYELERİNDEN OLUŞAN HEYET

03.08.2017 / TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ BAŞKANI SN METİN FEYZİOĞLU VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

07.08.2017 / BELARUS PARLEMENTOSU CUMHURİYET SENATOSU BAŞKANI
SN. MIKHAIL MYASNIKOVİÇ VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

В Беларуси чтут память
Мустафы Кемала Ататюрка –
великого основателя и первого
Президента Турецкой Республики.
От имени Республики Беларусь
и её народа выражаем глубокое
уважение народу Турции в его
стремлении к миру, прогрессу и
процветанию. Пусть развиваются
и крепнут связи между нашими
странами!

07 августа 2017 года. М. В. Мясникович
Председатель Совета Республики
Национального собрания
Республики Беларусь

16.08.2017 / ESTONYA BAŞBAKANI
SN. JÜRİ RATAS VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

I have a great honor
to pay respect today to
the memory of the great
statesman of Turkey,
Mustafa Kemal Atatürk.

I take this opportunity
to express my appreciation
for the strong friendship
between Estonia and Turkey
and for the warm
hospitality of Turkish
people.

Jüri Ratas

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

17.08.2017 / AVUSTRALYA BÜYÜKELÇİSİ
SN. MARC İNNES-BROWN VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

The enduring friendship between the Australian and Turkish people was born in the courage and sacrifice of Gallipoli. This unbreakable bond between Australia and Turkey has endured and flourished to this day. On behalf of all Australians, I am privileged to honour the memory of Mustafa Kemal Atatürk who stretched out the hand of friendship to us after so much suffering. His leadership, vision and humanity are an inspiration to both our peoples.

Marc Innes-Brown
Australian Ambassador to the Republic of Turkey

Avustralya ve Türk halkları arasındaki payidar dostluk, Gelibolu'nun cesaret ve fedakarlığında doğmuştur. Avustralya ve Türkiye arasındaki bu kırılmaz bağ, bugüne kadar süregelen ve gelişmiştir. Bunca acı sonrası bizlere dostluk elini uzatan Mustafa Kemal Atatürk'ün anısına, Avustralyalılar adına saygılarımı sunma ayrıcalığına sahibim. Onun liderliği, vizyonu ve insanlığı, her iki ülkenin halkları için bir esin kaynağıdır. 2017, Büyükelçi Innes-Brown

26.08.2017 / TÜRKİYE İŞ BANKASI YÖNETİM KURULU BAŞKANI
SN. ERSİN ÖZİNCE VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Ankara, 26 Ağustos 2017
Cumhuriyetimizin ve Türkiye İş Bankası'nın Kurucusu,
Büyük Önderimiz Gazi Mustafa Kemal Atatürk,

Son derece güçlü ekonomik ve toplumsal koşulların hakim olduğu bir dönemde genç Cumhuriyet'in ilk ulusal bankası ve ekonominin lokomotifi olarak kurulduğunu Türkiye İş Bankası'nın 93. Kuruluş Yılında yüksek başarılarımızla olmanın onurunu yaşıyoruz.

En değerli eserlerimizden biri olan bu kurumun mensupları olarak bağlılık ve şükran duygularımızı sunuyoruz. Kuruluş ilkelerimizden ayrılmadan, bizlere bıraktığınız bu kıymetli mirasın gelecek nesillere başarıyla taşınması, ülkemizin daha iyi bir geleceğe kavuşması için fedakarlığımıza sorumluluğumuz büyük bir özen ve kararlılıkla sizlere layık olacak şekilde yerine getirmeye devam edeceğiz.

Türkiye İş Bankası Ailesi olarak, 100 yılımıza doğru başan bir şekilde yol alırken, bu müjde günümüzde atık hatıranın ölümsüz minnet, özen ve saygıyla eşlik ediyor. 93. kuruluş yıldönümümüzün tüm akasızlara kutsa olmasını dileriz.

Pishunus gad olan,
En derin saygılarımla,
Ersin Özince
Akınan Başlı

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

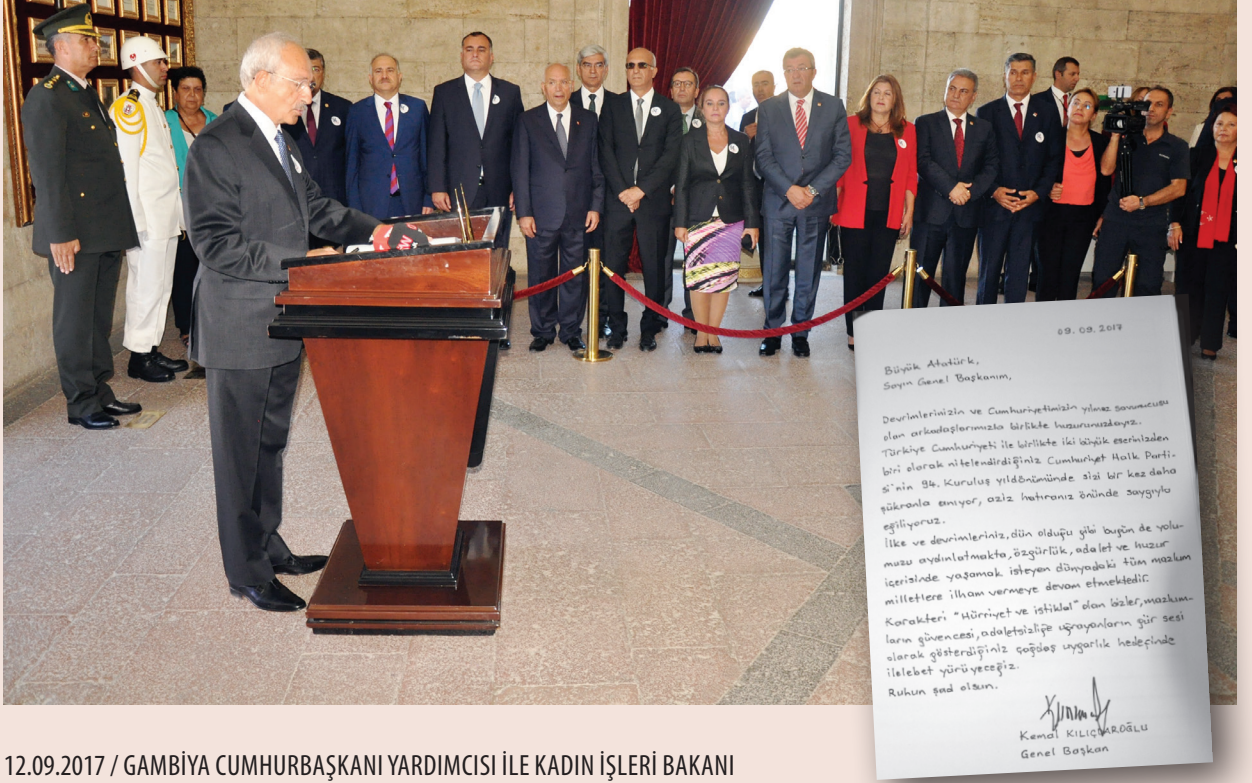
28.08.2017 / FİLİSTİN DEVLET BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

30.08.2017 / CUMHURBAŞKANI SN. RECEP TAYYİP ERDOĞAN VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

09.09.2017 / CUMHURİYET HALK PARTİSİ GENEL BAŞKANI
SN. KEMAL KILIÇDAROĞLU VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

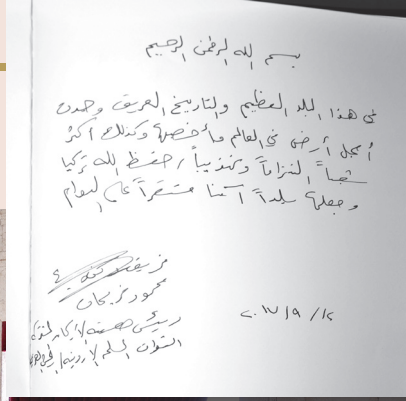
12.09.2017 / GAMBİYA CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI İLE KADIN İŞLERİ BAKANI
SN. FATOUMATTA JALLOW-TAMBAJANG VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

12.09.2017 / ÜRDÜN GENELKURMAY BAŞKANI

KORG. MAHMOUD ABDEL HALİM FREIHAT VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

13.09.2017 / PAKİSTAN BÜYÜKELÇİSİ

SN. MUHAMMAD SYRUS SAJJAD QAZI VE

BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

As Pakistan's newly accredited Ambassador to Turkey, it is a great honour to visit Anıtkabir and pay my respects to "Abul Mustafa Kemal Atatürk" a soldier, statesman, reformer and founder of the Republic of Turkey.

Turkey and Pakistan enjoy a friendship that is unique and unparalleled in international relations. Friendship with Turkey is in Pakistan's blood. As Ambassador of Pakistan, I look forward to humbly contributing to this relationship which is a sacred trust nurtured by our fathers.

Long Live Pakistan-Turkey Brotherhood

M. Syrus
Ambassador of Pakistan

Pakistan'ın Türkiye'deki yeni büyük elçisi olarak, Anıtkabir'i ziyaret etmek, asker, devlet adamı, reformcu, ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu "Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün" huzurunda olmak benim için büyük bir onur vesilesidir. Pakistan ve Türkiye dostluğu özeldir ve uluslararası ilişkilerde benzeri yoktur. Türkiye ile dostluk Pakistan'ın kanında vardır. Pakistan büyük elçisi olarak, atalarımız tarafından kutsal güven ile beslenmiş olan bu ilişkiye naçizane bir katkıda bulunmayı sabırsızlıkla bekliyorum. Yaşasın Pakistan-Türkiye Kardeşliği! Syrus Sajjad Qazi Pakistan'ın Türkiye Büyükelçisi 13 Eylül 2017

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

13.09.2017 / MOLDOVA MECLİS BAŞKANI
SN. ANDRIAN CANDU VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Din partea Parlamentului
Republicii Moldova,
aduce un sincer omagiu întemeietorului
și primului Președinte al
Republicii Turcia,
Mustafa Kemal Atatürk, cel care
a demarat amplul proces de modernizare
a țării, transformând-o într-un stat
democrat și un partener demn
de încredere.

13.09.2017

Andersen Candles

14.09.2017 / KUVEYT BAŞBAKANI ŞEYH JABER AL MUBARAK AL HAMAD AL SABAH VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

بسم الله الرحمن الرحيم

١- ارسىة الجهرية تركيا ارسىة
 ذكر لكل ارسىة الجهر الاثر
 هدية مصطفى كمال اناكرك
 ارسىة ارسىة التي فكتت للعب الجهر
 ارسىة ارسىة في عهد فكتت ارسىة
 ارسىة ارسىة ارسىة
 ارسىة ارسىة ارسىة
 ارسىة ارسىة ارسىة

عبد الرحمن بن محمد بن عبد الوهاب
عبد الرحمن بن محمد بن عبد الوهاب

أقر: 14.9.2017

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

15.09.2017 / ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRÜ
PROF. DR. ERKAN İBİŞ VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

15 Eylül 2017
Ulu Önderimiz Mustafa Kemal ATATÜRK,
Üniversitemize yeni katılan öğrencilerimize
bu yolda burunumuzdayız. Bu gençler,
Cumhuriyetimizin iki olan ve köktat siyeri
talebinizle kurulan Ankara Üniversitesini
tercih ettiler.
Büyük ve beraberce herimde tek devlet,
tek millet, tek vatan ve tek bayrakla oturma
bana heristinde uyananın önemi kav-
rayan gençlerimizin Cumhuriyete devam
sahip çıkacağına, bilim ve teknoloji
alanındaki gelişimin önemi kavşayarak
ölkemizi çağdaş uygarlık düzeyine gi-
tama hedefine doğru ilerleyeceklerine
inancımın tamdır.
Stiden aldığımız ibreni ve ağıla bu hedefe
errebilmeleri için onlara her zaman destek
olacağımıza ve kaliteli eğitim olmalarını
sağlayabilmek için durmadan çalışacağım-
ıza gıze söz veriyorum.
Sonsuz minnet ve en derin saygılarımla
Selamların
Prof. Dr. Erkan İbiş
Ankara Üniversitesi Rektörü

19.09.2017
Türk Kahramanlığının Epize Temsali, Kahraman
Gazilerimiz,
Azize Vatanımızın bağımsızlığı ve ülkenin bütün-
mez bütünlüğünü kenama uğruna şehit olmayı gözde destek
vatanseverliğin ve kahramanlığın pasaparı olmaları olunuz.
Vatan sevgimizin, birlik ve beraberliğimizin, milli
bilincimizin oluştuğu temel değerlerin ve şahitli geçmişimiz-
le, azamizdaki güçlü başın en önemli sembolleridir. Olarak;
gösterdiğimiz azim, feragat ve cesaret bilere her zaman
ilham kaynağı olacaktır.
15 Temmuz'daki hain darbe girişimi esnasında da 48-
müdd ki bu millet vatanın bütünlüğü ve milli iradeye sahip
çıkma hususunda "Ölsem şehit, Kalsam Gazi..." diyerek gövde-
lerini kurtarıp, ölper ettikleri zola çekinmemişlerdir.
Cumhuriyetimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'a
tektal mücahedeletdeki ürdarlıklarını dolayı Mâşir ve Gazi un-
vanı verilisinin yıldönümünde, Gaziler Günü'nü en içten duy-
gularıyla kutluyor, Süce-Tayyamberebizimizi (Gazi) Bir kimsa,
Allah yolunda şehit olmayı cennetini ben istese, yabızında öbe
dahi ollaktı onu şehitler derecesine ulaştırma" hedefine meşgul olan
tüm Gazilerimizce, minnet ve şükranlarını sunuyorum.
Emrah TOPACA
Ankara Valisi

19.09.2017 / ANKARA VALİSİ SN. ERCAN TOPACA VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

30 AĞUSTOS ZAFERİ VE YUNAN ORDUSUNUN AKİBETİ

Prof. Dr. Oğuz AYTEPE (*)

Türk tarihinin dönüm noktalarından biri olan 95. yılını kutladığımız 30 Ağustos Zaferi Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde; Yunan ordusunun işgal ettiği Batı Anadolu ve Trakya'dan atıldığı, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna giden yolda kazanılan en önemli muharebelerden biridir. İlk kez 1924 yılında Afyonda Başkomutan Zaferi adıyla kutlanan 30 Ağustos günü, 1926'dan itibaren Zafer Bayramı olarak kutlanmıştır.

Sakarya Meydan Muharebesinden ağır bir yenilgi alarak çekilmek zorunda kalan Yunan ordusu askeri ve siyasi önlemler alarak, ellerinde kalan mevzileri hızla takviye etmeye ve uzun bir savunma savaşına hazırlanmaya başladılar. Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, çok dikkatli ve ölçülü olmak zorundaydı. Bir aya yakın yıpratıcı bir muharebe yapmış ordudan hemen taarruza geçmesi beklenemezdi. Yapılması gereken şey, orduyu iyice güçlendirip taarruz edecek duruma getirmektir. Milletten son bir fedakârlık daha istenecekti.

Sakarya yenilgisinden sonra Sevr hükümlerini değiştirerek Ankara hükümetine kabul ettiremeyeceğini anlayan İngiltere barış girişiminde bulunmayı gerekli görmüştü. İngiltere'nin amacı Türkiye'nin menfaatlerinden ziyade Yunanistan'a zaman kazandırmak ve inisiyatifini eline geçiren Türk ordusunun yeni zaferler elde ederek, Sevr'in tamamen rafa kaldırılmasını önlemek idi. TBMM hükümeti de Yunanlıları Anadolu'dan çıkarmak amacıyla genel bir saldırı için eksiklerini tamamlamaya çalışıyordu.¹

Müttefiklerin ateşkes ve barış antlaşması önerilerinden umulan sonuç alınamayınca Yunanlılar Ankara hükümetine gözdağı verme amacıyla 7 Haziran 1922'de Samsun'a saldırarak kenti top ateşine tuttu. Bununla yetinmeyen Yunanlılar İzmir ve yöresini Yunanistan'a katmak için İyonya

(İonia) adıyla özerk bir statüyle doğrudan doğruya kendi egemenlikleri altına sokmaya yöneldiler. Yunan Komiseri Stergiadis 30 Temmuz 1922'de bu kararı uygulamaya koymuş, ancak müttefikler Yunan hükümetine İyonya'yı kabul etmediklerini belirten nota vermişlerdi. Karadan giriştikleri saldırılarla barış şartlarını kabul ettiremeyen Yunanlılar bu kez İstanbul'un kendilerince işgal edilmesi gerektiğini öne sürmüşlerdi. İşgal için İngilizlerden izin isteyen Yunanlılar donanmalarını oraya doğru yollarken, Trakya'ya Anadolu'dan iki fırka göndermişlerdi.² Ancak İstanbul'da kanlı bir çatışmanın patlak vermesinden çekinen İtalya ve Fransa'nın buna karşı çıkmaları, planlarını uygulamalarına olanak bırakmamıştı. Müttefiklerin İstanbul'u savunacaklarını anlayan Yunanistan kent yakınındaki birliklerini geri çekmek zorunda kalmıştı.

Yunanlıların İstanbul'u işgal girişimi bardağı taşıran son damla oldu. Türk ordusu Büyük Taarruz'un son hazırlıklarını büyük bir gizlilikle tamamladı. Büyük Taarruz, Kurtuluş Savaşı sırasında Türk ordusunun işgalci güçlere son ve kesin darbeyi vurmasını sağlamak ve Anadolu'dan atmak için düşünülp planlanan bir harekât idi. TBMM'nin 20 Temmuz 1922'deki oturumunda kendisine dördüncü kez olmak üzere Başkomutanlık yetkisi verilen Mustafa Kemal Paşa taarruz kararını haziran başında almış ve hazırlıkları gizli olarak yürütmüştü. Taarruz düşmanın hiç beklemediği bir yerden, Afyon'un güneybatısındaki sarp dağlık bölgeden yapılacaktı.³ O'nun Ankara'dan ayrılacağını bilenler burada imiş gibi davranacaklar ve Çankaya'da çay ziyafeti verdiğini ilan edeceklerdi. Gizlice Tuz Gölü (Şereflikoçhisar) üzerinden Konya'ya gelen Mustafa Kemal Paşa Akşehir'de Batı Cephesi Karargâhında kısa bir görüşmeden sonra 26 Ağustos 1922 sabahı düşmana saldırı emri verdi. Taarruz, strateji ve aynı zamanda bir taktik baskın halinde yürütülecekti. Bunun gerçekleştirilebilmesi için de kuvvetlerin yığınak ve hazırlıklarının gizli kalmasına önem vermek gerekiyordu. Bu sebeple bütün yürüyüşler gece yapılacak, birlikler gündüzleri köylerde ve ağaçlıklar altında dinleneceklerdi.⁴

(*) Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü E. Öğretim Üyesi.

1 Bilal N. Şimşir, İngiliz Belgeleri İle Sakarya'dan İzmir'e (1921-1922), İstanbul, Sıralar Matbaası, 1972, s.334.

2 Gotthard Jaeschke, **Kurtuluş Savaşı İle İlgili İngiliz Belgeleri**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1971, s.94.

3 İsmet Görgülü, **On Yıllık Harbin Kadrosu 1912-1922**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1993, s.287.

4 Kemal Atatürk, **Nutuk 1919-1927**, Ankara, Semih Of-

30 AĞUSTOS ZAFERİ VE YUNAN ORDUSUNUN AKİBETİ

26 Ağustos'ta başlayan taarruzla önemli mev-kiler ele geçirilmişti. Ertesi gün Yunan cephesinde ilk gedik açılmış, I. Ordu birlikleri Afyon'a girmeyi başarmıştı. 28 Ağustos'ta Yunan kuvvetlerine karşı harekete geçilerek onların İzmir'e doğru çekilmeleri önlenmiş, ertesi günü Dumlupınar yolu tutulmuştu. 30 Ağustos'ta Aslıhan civarında kuşatılan 5. Yunan Tümenine ağır kayıplar verdirmiş geriye kalanlar da panik halinde kaçmaya başlamışlardı.⁵ Bu muharebeyi Başkomutan Mustafa Kemal Paşa cephenin en önünde yer alarak yönettiğinden Türk askeri tarihine Başkomutanlık Meydan Muharebesi olarak geçti.⁶

Ağır kayıplara uğrayan Yunan birlikleri geride toplanma olanağı bulurlarsa 8-10 Tümenlik küçümsenmeyecek bir güç oluşturabilirlerdi. Bozgun halinde çekilirlerken yakından izlenmeleri gerekiyordu. Bu nedenle Başkomutan Mustafa Kemal 1 Eylül'de Türk ordusuna "Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri" emrini vererek, düşmanı Akdeniz'e kadar kovalamaları emrini verdi.

Bu ilerleme 9 Eylül'de İzmir'in kurtarılmasıyla sonuçlanacaktı. Bu süre içerisinde Yunanlılar çekildikleri kasabaları ve köyleri yağmalamışlar, ateşe verip yakmışlar ve yenilgilerinin hıncını korumasız halktan çıkarmaya çalışmışlardı. Bu vahşete iştirak eden Rum ve Ermeniler Yunan ordusu ile beraber bölgeyi terk etmişlerdi.⁷

Muharebede gecikmeler ve teknik hatalar nedeniyle 5. Yunan Tümeninin bir kısmı ile 9. Tümen Komutanı Albay Gordikos müfrezesi, gece de Trikopis komutasında 7-8 bin kişilik kuvvet çekilmeyi başardı. Ancak, 4. Tümen Komutanı Dimaras ile 12. Tümen Komutanı Kalidopulos birlikleriyle 1 Eylül'de, Trikopis de 2 Eylül'de Uşak'a yakın Kar-

lık köyü yakınlarında esir alındı.⁸ Mustafa Kemal Paşa, General Trikopis ile beraberindekileri yaptıkları vahşete rağmen hoşgörü ile karşıladı ve onu teselli etti.⁹ Trikopis Yunan ordusu başkomutanlığına atandığını Mustafa Kemal Paşa'dan öğrendi.

Müttefikler, Yunan ordusunun büyük bir kısmının imhasında sonra, kalanların da yok edilmesi için girişilmiş olan takip harekâtının hızla gelişmesi karşısında büyük bir endişeye düştüler. 4 Eylül 1922'de Uşak'ta bulunan Mustafa Kemal Paşa'ya mütareke teklif ettiler. Başkomutan 5 Eylül'de verdiği yanıtta; Yunan ordusunun mağlup olduğu, mukavemet göstermesi ihtimali olmadığı, Anadolu için görüşmelere yer olmadığı, görüşmelerin ancak Trakya için bahis konusu olabileceğini ve şartlarını bildirdi. Başkomutanın şartları kabul edilerek tekrar mütareke isteğinde bulunuldu.¹⁰

Türk ordusu Bursa istikametine kaçan Yunan birliklerini takip ederek önce Bilecik'i, 6-7 Eylül'de İnegöl ve Yenişehir'i işgalden kurtardı. Süvari Kordusu Manisa ve Menemen'e girdi. 9 Eylül'de süvarilerimiz İzmir'e girdi. 10 Eylül'de Torbalı ve Menderes vadisine çekilen Yunan birlikleri kısa bir muharebeden sonra teslim oldular. Süvari Kordusu 16 Eylül'de Çeşme'yi ele geçirerek, İzmir bölgesinde Yunan askeri kalmadı. Kocaeli Grubu taarruz ederek Erdek kasabasını aldı ve Kapıdağ yarımadası düşmandan temizlendi. 18 Eylül 1922'de Batı Anadolu'da harp esirleri dışında Yunan askeri kalmadı.¹¹

Büyük bir felaketle karşılaşan Yunan ordusu muharebede üçü general, 381 subay, 14381 asker ve 10527 sivil olmak üzere 25296 esir verdi.¹² "Kü-

set, 2004,s.455-456.

5 İsmet İnönü, **Hatıralar**, I. Kitap, Ankara, Bilgi Kitapevi, 1983, s.290.

6 **Türk İstiklal Harbi, II. Cilt, 6. Kısım, III. Kitap, Büyük Taarruzda Takip Harekâtı, (31 Ağustos-18 Eylül 1922)**, Ankara, Gnkur. Basımevi, 1968, s.254.

7 Köylerin ve kentlerin yağmalanarak yakılması Yunan devleti tarafından inkâr edilmemiş ve Lozan barışında, tazminat olarak Türkiye'ye (Edirne'nin batısındaki) Karaağaç'ı vermiştir. Bkz, Bilge Umar, **Yunanlıların ve Anadolu Rumlarının Anlatımıyla İzmir Savaşı**, İstanbul, Anka Basım, 2002, s.118.

8 Fahri Belen, **Büyük Türk Zaferi, Afyon'dan İzmir'e İstiklâl Harbi Hatıraları**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi,s.70.

9 İsmet İnönü, **a.g.e.**, s.292.

10 **Türk İstiklal Harbi, II. Cilt, 6. Kısım, III. Kitap, Takip Harekâtı**, s.254.

11 **Org. İzzettin Çalışlar'ın Anılarıyla Gün Gün, Saat Saat İstiklal Harbinde Batı Cephesi**, (Haz. İzzettin Çalışlar), İstanbul,İş Bankası Kültür Yayınları, 2009, s.411-424.

12 Nilüfer Erdem, **Yunan Tarihçiliğinin Gözüyle Anadolu Harekâtı 1919-1922**, İstanbul, Paragraf Basım Sanayi A.Ş., 2010, s.482 ; Türk Genelkurmay Başkanlığı'nın hazırladığı Türk İstiklal Harbi Kitabında esir sayısı 20.826 olarak kaydedilmiştir. Bkz, **Türk İstiklal Harbi**,

çük Asya” Savaşında ise; savaş alanlarında 19312, diğer nedenlerle 4878 ölü, 18095 kayıp ve 48880 yaralı olmak üzere toplam 91 215 kayıp vermişti.¹³ Böylece Yunanlıların Büyük Yunanistan hayali olan “Megali İdea” da tarihe gömüldü.

Yenilgi ve geri çekilme sonrası Yunanistan’da siyasi ve askeri çalkantı başlamış, Protopapadakıs hükümeti istifa ederek yerine Triantafillakos hükümeti kurulmuştu. Sakız adasındaki askerler, Plastiras liderliğinde ayaklanma hazırlıklarına başlamışlardı. Plastiras etrafında yer alan Venizelist subaylar ihtilalin gerçek lideri olarak O’nu kabul etmiş ve bir İhtilâl Heyeti oluşturulmuştu. Heyet, Kralın istifasını istemiş, Kral Konstantin istifa ederek 27 Eylül 1922’de İtalya’ya hareket etmişti. Yerine velihaht 2. George çıkmıştı.

İhtilali destekleyen pek çok subay, Plastiras, Gonatas ve Fokas önderliğindeki ihtilalcileri desteklemişler, onlar da İhtilâl Komitesi’nin iktidarı üsleneyeceğini duyurmuşlardı. İhtilalciler sorumlu gördükleri siyasetçiyi alıkoymaya başlamış, tabandan gelen baskı ile Anadolu felaketinden sorumlu tutulanların cezalandırılması kararını almıştı.

İhtilâl Heyeti bir sorgulama komisyonu oluşturmuş, sorgulama sonucu Devlet adamlarından Gunaris, Stratos, Protopapadakıs, Teotakis, Baltacıs, Stratigos, Gudas ve Başkomutan Hacıanestis vatana ihanet suçundan yüksek askeri yargıya sevk edilmişlerdi. Hazırlanan ihbarnamenin ikinci bölümünde; siyasetçilerin 14 Kasım 1920-8 Eylül 1922 tarihleri arasında vatana ihanet ettikleri belirtilmiştir. Yetkililerin pek çok ekonomik yıkıma sebep oldukları gereken askeri önlemleri almadıkları ileri sürülmüştü.¹⁴

Tümgeneral Aleksandros Othoneos başkanlığında kurulan İhtilâl Mahkemesi, eski meclis salonunda 13 Kasım 1922’de görüşmelere başlamıştır. Görüşmeler sırasında Prens Andreas da emre itaatsizlikten yargıya sevk edilmiş, mahkemede suçlu bulunmuş, ancak büyük birlikleri yönetmek ve bulunduğu koşullar konusunda bilgisiz olduğu hafifletici sebebiyle, yaşam boyu sürgün ve rütbe-

sinin indirilmesi cezasına çarptırılmıştır. Pren Andreas çok geçmeden bir İngiliz savaş gemisiyle yurt dışına çıkmıştır.

Askeri İhtilâl Mahkemesi sanıklardan, Yorgi Hacıanestis, Dimitri Gunaris, Nikola Strato, Petro Papadaki, Yorgi Baltacı ve Nikola Teotoki’nin ölüm cezasına, Mihail Guda ile Ksenefon Stratigos’un müebbet hapis cezası mahkûmiyetlerine karar vermiştir.

Mahkeme ayrıca; tasfiyelerine karar verilen Başkumandan Yorgi Hacı Anesti ve Tümgeneral Ksenefon Stratigos ve Amiral Muavini Mihail Guda’nın mahkeme masraflarını ödemesine karar vermiştir.

Bundan başka; Devlet hazinesini zarar ettirmelerinden dolayı; 1.Dimitri Gunaris, 200 bin, 2. Nikola Stratos 335 bin, 3. Pietro Papadaki 500 bin, 4. Yorgi Baltacı 1 milyon, 5. Nikola Teotoki, 1 milyon 6. M. Guda 200 bin Drahmi ceza ödemeye mahkûm etmiştir.

Askeri İhtilâl Mahkemesi; 28 Kasım 1922’de sabah 11.30’da Gudi köyünde, askeri kuvvetlerin nezaret ve himayesinde, Küçük Asya felâketine sebep olmalarından dolayı mesul ve mahkûm

II. Cilt, Batı Cephesi, 6. Kısım, II. Kitap, Büyük Taarruz (1-31 Ağustos 1922), Haz, E. Gen. Kemal Niş, Ankara, Genkur. Basımevi, 1968, s.482.

13 A History of The Hellenic Army 1821-1997,Atina, Hellenic Army General Staff, 1999, s.170.

14 Nilifer Erdem, a.g.e., s.519.

30 AĞUSTOS ZAFERİ VE YUNAN ORDUSUNUN AKİBETİ

devlet adamlarından, Protopapadaki, Dimitri Gu-naris, Nikola Stratos, Yorgi Baltacı ve Nikola Teo-toki ile Küçük Asya Başkomutanı ve mağlubiyetin sebebi Hacı Anesti hakkında vermiş olduğu idam hükmü Averof Hapishanesinde infaz edilmiştir.¹⁵

Yunan devlet adamları büyük yenilginin so-nucunu ağır ödediler. Sorumlulardan altısı kurşu-na dizilerek infaz edilmiş, ikisi ömür boyu hapse mahkûm olmuş, suçlular ayrıca ağır para cezasına çarptırılmışlardı.

Sevr ile “Doğu Sorununu” diledikleri gibi çöze-bileceklerini zanneden İtilaf devletleri, Türkiye’nin gücünü ve Lozan’da Doğu Sorununun kapandığını kabul ettiler. Atatürk’ün dediği gibi, zaferler ama-çları ve sonuçları bakımından önem taşırlar. Tarihte büyük meydan savaşları olmuştur. Fakat bunların çoğu aynı ölçüde büyük sonuçlar getirmemiştir. Başkomutan Meydan Savaşı yalnız, düşman or-dularını denize dökmek ve ülkeyi kurtarmakla kalmamış, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunu hazırlamıştır.

¹⁵ 15 (28) Kasım 1922 Kurbanlarının Müdafaaları, Çev. Ziya Güney, Atina, Makri Matbaası,(t.y). s.699.

KAYNAKÇA

A History of The Hellenic Army 1821-1997, Atina, Hellenic Army General Staff, 1999.

15 (28) Kasım 1922 Kurbanlarının Müdafaaları, Çev. Ziya Güney, Atina, Makri Matbaası,(t.y).

Belen, Fahri, Büyük Türk Zaferi, **Afyon’dan İzmir’e İstiklâl Harbi Hatıraları**, İstanbul, Milli Eğitim Basım- evi, 1970.

Erdem, Nilüfer, **Yunan Tarihçiliğinin Gözüyle Anadolu Harekâtı (1919-1923)**, İstanbul, Paragraf Basım Sanayi A.Ş., 2010.

Görgülü, İsmet, **On Yıllık Harbin Kadrosu 1912-1922**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1993.

İnönü, İsmet, **Hatıralar**, 1. Kitap,(Yay. Haz. Sabahattin Selek), İstanbul, Bilgi Yayınevi, 1985.

Jaeschke, Gotthard, **Kurtuluş Savaşı İle İlgili İngiliz Belgeleri**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1971.

Kemal Atatürk, **Nutuk 1919-1927**, Ankara, Semih Ofset, 2004,

Org. İzzettin Çalışlar’ın Anılarıyla Gün Gün, Saat Saat İstiklal Harbinde Batı Cephesi, (Haz. İzzettin Çalışlar), İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları, 2009.

Şimşir, Bilal N., **İngiliz Belgeleri İle Sakarya’dan İzmir’e (1921-1922)**, İstanbul, Sıralar Matbaası, 1972.

Türk İstiklâl Harbi II. Cilt, 6. Kısım, II. Kitap, Büyük Taarruz (1-31 Ağustos 1922), (Haz. Em. Gen. Kemal Niş) Ankara, Gnkur. Basımevi, 1968.

Türk İstiklâl Harbi II. Cilt, 6 Kısım, III. Kitap, Büyük Taarruzda Takip Harekâtı, (31 Ağustos-18 Eylül 1922), (Haz. Em. Gen. Kemal Niş-Em. Albay Reşat Söker), Ankara, Gnkur. Basımevi, 1969.

Umar, Bilge, **Yunanlıların ve Anadolu Rumlarının Anlatımıyla İzmir Savaşı**, İstanbul, Anka Basım, 2002.

ATATÜRKÇÜLÜK NEDİR?

Prof. Dr. Aysıt Tansel ⁽¹⁾

Şair-halkbilimci Oğuz Tansel ile eşi Edebiyat öğretmeni Kalbiye Tansel'in doğumları 1915'lerdir. Cumhuriyet'in onuncu yılında lise çağındaydılar. Yolları İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde kesişti. Türkoloji bölümündeydiler. Âşık oldular. Mezuniyetten sonra evlendiler. Mustafa Kemal Atatürk'ten tüm yurda yayılan özgüvenle yurdun dört bir yanında öğretmen olarak görev üstlendiler.

Oğuz Tansel, İkinci Dünya Savaşı nedeniyle ikinci defa çağrıldığı askerlik görevini Doğu Beyazıt'la Iğdır arasındaki Orkof köyünde Topçu batarya subayı olarak yaptı. Eşi Kalbiye Tansel İstanbul'da Eyüp'te öğretmenlik yapıyordu. Kocasını Orkof'ta yalnız bırakmak istemedi. Altı aylık oğlunu yanına alarak kömür ile çalışan kara trene Haydarpaşa'dan bindi. Trende üç gün, üç gece süren bir yolculuktan sonra İstanbul'dan Erzurum'a ulaştı. Eşiyle ilk kez gördüğü altı aylık oğlunu Erzurum'da karşılayan Oğuz Tansel onları önce Karaköse'ye (bugünkü Ağrı), sonra Doğu Beyazıt'a götürdü. Oradan Orkof'a yolculuğun son bölümünü ise at arabası üstünde yaptılar. Orkof'ta erlerin yaptığı kerpiçten evlerde oturdular iki yıl boyunca.

Onlar Atatürk'ü hayattayken tanımak bahtiyarlığına ermiş bir kuşağın özverili ve çok iyi donanımlı üyelerindendir.

Oğuz Tansel'in, aşağıda okuyacağınız 'Atatürkçülük Nedir?' başlıklı yazısı, 12 Kasım 1962 tarihinde, Konya Kitaplık Salonu'nda yaptığı konuşma için hazırladığı metindir.

Konuşma, Türkiye'ye çağdaş bir anayasa kazandıran 27 Mayıs 1960 devriminden sonra yapılmıştır. Bu bir yeniden aydınlanma seferberliğidir. Ağır bir baskı döneminin ardından olağanüstü bir özgürlüğün yaşandığı günlerdir. O günlerde devlet hazinesi bomboştur. Rezerv olarak kullanılacak altın kalmamıştır. Ordu mensubu subaylar altın evlilik alyanslarını hazineye bağışlama kampanyası başlatmış ve bu kampanyaya öncülük etmişlerdi.

1 Orta Doğu Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Emekli Öğretim Üyesi

Öğretmenler bulundukları illerde köylere dağılıp hareketin amaçlarını anlatmışlar; onlar da altın evlilik alyanslarını hazineye bağışlamışlardır. Bu bağış karşılığında kendilerine verilen karanfil desenli bakır alaşım yüzüğü ise Edebiyat öğretmeni Kalbiye Tansel ölümüne kadar parmağında taşımıştır. Değerli yazarımız Aziz Nesin ise bu kampanyaya İtalya'da kazandığı Altın Palmiye yontuyu bağışlayarak katılmıştır.

O günler de, bu gün gibi herkesin Atatürkçülük tasladığı günlerdir. Oğuz Tansel "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri" adlı kitaptan alıntılarla Atatürk'ü kendisine tanık alarak bu konuşma metnini oluşturmuştur. Bu metin öz Türkçe sözcüklerin kullanımı ile dikkat çekmektedir. Bu metnin diğer bir özelliği ise Atatürk'ü yas tutarak anılması değil O'nun düşünce ve fikirlerini yaşama geçirerek anılması konusunda öncü bir metin olmasıdır. Oğuz Tansel'in aşağıya alıntıladığımız şiirinden de

ATATÜRKÇÜLÜK NEDİR?

görüreceği gibi, kendisi bunun birinci görevi olduğunu söylüyor. Son olarak şunu söyleyebiliriz. Bu konuşmada Atatürkçülük ile ilgili olarak değinilen noktalar üzümlere belirtilim ki bugün de geçerlidir. Şimdi konuşma metnine bakalım.

★★★

Kitaplık Salonu

12.XI.1962, Konya

Sayın Dinleyicilerim,

Bu toplantıya onur kattığınız için hepinizi Atatürkçüler olarak güvenle selamlarım.

Kırk yıldır, hele yirmi dört yıl içinde Atatürk üstüne yazılanlar ciltleri doldurur. Söylenenlerin, yazılanların çoğunlukla duygu yanı ağır bastığı için gerçek Atatürk'ün, bizi var eden ilkelerinin unutulduğu kanısındayız. Bu yüzden burada gözü yaşlı değil de

usumuzla (aklımızla) Atatürk üstüne eğileceğiz.

Bu kısa konuşmamda "Atatürkçülük nedir? Gerçek Atatürkçüler kimlerdir?" konuları üzerinde dilimin döndüğünce konuşmak istiyorum.

Büyük önderin Kurtuluş Savaşımızın başında kurultaylarda saptadığı ilkeler:

- Kayıtsız, şartsız ulusal bağımsızlık,
- Kayıtsız, şartsız halk egemenliği,
- Ekonomik, mali özgürlük olarak görülür.

Bu üç ilkenin hayata geçirilmesi için, birinci Cumhuriyetin anayasasında altı okla ifade edilen devrimlerini bir bütün olarak almak, hayata uygulamak, geliştirmek Atatürkçülüktür.

Durumları doğru anlayan, bu konuda taviz vermeyen, ilerleten, yukarıda saptadığımız üç ana ilkeyi topluma mal etmek için savaşan kişilere de gerçek Atatürkçü diyoruz.

"Hürriyet ve istiklal benim karakterimdir" diyen akılcı Atatürk, büyük nutkunda, söylev ve demeçlerinde Atatürkçülüğün temel ilkelerini, yanlış yorumlara meydan vermeyecek biçimde kesin, açık seçik olarak ifade etmiştir:

"Tam istiklal denildiği zaman: Siyasi, mali, iktisadi, hukuki, kültürel... her hususta tam istiklal ve tam özgürlük kast olunmaktadır. Bu saydıklarımın herhangi birinde istiklalden yoksun olmak, gerçek anlamıyla bütün istiklalden yoksun olmaktır." "Uluslar, topraklarının zenginliklerinden kendileri yararlanmalıdır. Değilse tam bağımsız olmazlar."

"Yeni Türkiye hükümetinin öz cevheri ulusal egemenliktir, ulusun kayıtsız, şartsız egemenliğidir."

"Bugünkü varlığımızın asli mahiyeti halkçılık ve halk egemenliğidir. Hükümetlerin halk egemenliğine geçmesidir."

"Biz hayatını, istiklalini kazanmak için çalışan emekçileriz, mahiyetimizi bilelim. Kurtulmak için çalışan ve çalışmaya mecbur olan bir halkız."

Halkçılık: Sosyal düzenini çalışmasına, hukuka istinat ettirmek isteyen bir sosyal meslektir. Biz bu hukukumuzu korumak, istiklalimizi emin bulundurabilmek için, bizi mahvetmek isteyen emperyalizme ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşıyız.

Halkçılık: Kuvvetin, kudretin, hâkimiyetin, idarenin doğrudan doğruya halka verilmesidir, halkın

elinde bulundurulmasıdır.

“Milli siyaset dediğimiz zaman: Milli sınırlarımız içinde, kendi kuvvetimize dayanarak varlığımızı koruyup memleketin gerçek saadet ve imarına çalışmak, aşırı emeller peşinde milleti oyalayıp zarara sokmamak anlaşılmalıdır.”

Büyük kurtarıcının okuduğum bu sözleri, Kurtuluş Savaşımızın dayandığı temel ilkelerden ne anlamamız gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. Bunları kendi çıkarlarına göre yorumlamaya kimsenin hakkı yoktur. Bu ilkeleri hayata geçirmesek, kazandığımız zaferlerin boşa gideceğini Atatürk söylüyor.

Bu temel ilkelerle gerçekleştirilmek istenen amaç, Türkiye Büyük Millet Meclisinin tarihi beyannamesinde açıkça ifade edilmiştir: “Halkın içinde bulunduğu sefalet sebeplerinin ortadan kaldırılması (esareti, köleliği, taassubu... hülasa hürriyet ve eşitliğe aykırı bütün kurumların kaldırılması) yerine, halkın refah ve saadetinin sağlanması şeklinde saptanmıştır.

“Bu sebeple toprak, ekim, adalet, iktisat, maliye işlerinde ve diğer meselelerde sosyal adaleti hâkim kılacak ve halkın ihtiyaçlarına göre yeni tesisler kurmak Büyük Meclis Beyannamesinde yer almıştır.

Kurtarıcı, kurucu büyük Atatürk’le birlikte olduğumuz yıllarda toplumumuzu bu amaca ulaştırabilmek için kader ve ortam hazırlığı üzerinde çalışılmıştır.

Atatürk aramızdan ayrıldıktan sonra bu soylu amaç yöneticiler elinde yön değiştirmiştir. Atatürk’ün çizdiği bu amaca kırk yıldır toplumumuzun ulaşamaması bu gerçeği göstermektedir.

Ulusal bayramlarda, 10 Kasımlarda ağlamakla, “İzindeyiz Atam” demekle Atatürkçülüğün yürümediği meydandadır.

Ulusça var olabilmek, uygarlık yarışına girişebilmek için Atatürkçülüğü biçimden kurtarıp özüne inmek zorundayız.

Atatürkçülük, devrimler bir bütündür. Usun, bilimin kılavuzluğunu, yarış içinde devrimleri hayata geçirmek, topluma mal etmek suretiyle temel ilkelele çizilen amaca yönelebiliriz.

Atatürkçüler, iş başına.

Hepinizi saygıyla selamlarım.

★★★

Oğuz Tansel’in Atatürk için yazıp yayımladığı dört şiir vardır. Bunlardan “Atatürk’e” adlı ilki 1938 yılında **Varlık** dergisinin 15 Son Teşrin (Kasım) tarihli sayısında (cilt:6, sayı:129, s.12) yayımlanmıştır. Orada şöyle der:

“ . . .

Köyümün yaylasından bir çiçektir hediyem,
Kuşlar türkülerini, kızlar sevgilerini
Koydu. Ölmezliğin atında ışıktan gem

. . .

Ey dehanın tanrısı, uçsuz gökler, denizler,
Kapında dize gelir zorbalar, sömürgenler.”

Aşağıdaki şiirini ise 27 Mayıs 1960’ın özgürlük ortamında yayımlayabildiği **Gözünü Sevdığım** adlı kitabına almıştır. Sözü o şiirle bağlayalım.

ATATÜRK IX

On Kasım’da buluştu yerle gök
Başka dünyalara doğdu güneş
Gün kaba kuşlukta karardı
Kıyametten bir gündü Türkeli
Varlıkla yoklukta duraladı zaman
İstanbul ayakta Türkeli ayakta
Kurtlar kuşlar ayakta yollar
19 Kasım’da Sarayburnu’ndan
Denizler yolculuğa çıktı dağlar yola
Karanlıkları silen altın ışık
Kavuşumdan kavuşuma uzanırdı
Kolların güçlüydü yıldırımlardan
Aşk dediğin sende
Yürek dediğin sende vardı
Kucakladın bütün insanları sevgiyle
Halkçıydın hakla birlikti inancın
Yönetimi halka vermek doğrudan
Çalışmaya dayanırdı kurduğun düzen
Seveni gün gün çoğalan
Işık gibi geçtin zaman içinden
Yeni Türkeli senden gelir halka yönelen
Bayramlarda yas günlerinde
Seni duymak anlamak düşünmek seni
Başlar birinci görevim

Oğuz Tansel

(**Gözünü Sevdığım**, Ankara: Dost Yayınları, 1962. s. 11).

İNSANI GÖZARDI EDEN EKONOMİ

Prof. Dr. M. Lütfü Çakmakçı (*)

İlkel insanın mal değişimi ile oluşturduğu ekonomik sistemin giderek yetersiz kalması parayı gündeme getirmiştir¹. Bu noktadan hareketle paranın önemi giderek artmış ve insanların büyük kısmı hayatlarındaki en önemli değeri para olarak görmeye başlamışlardır.² Oysa dünyada parayı ve tüm finansal kuruluşları ortadan kaldırsak ekonomi yine var olmaya devam edecektir. Ama insan ortadan kalkacak olursa ekonomi devam edemeyecektir. Dolayısı ile hukuk da toplumbilim de siyaset bilimi de yaşam bulamayacaktır. Bir başka anlatımla insan olmazsa sosyal bilim diye bir alandan bahsetmek mümkün olmayacaktır.³ Buna karşın fen bilimleri için aynı şeyleri söylemek olası değildir. İnsan olsa da olmasa da yerçekimi kanunu işleyecektir. Ancak temel bilimler ve teknolojiyi ekonomik faaliyetlerin dışında düşünmek mümkün değildir. Burada esas, insanın refahının artırılmasıdır.

Bu noktada insan psikolojisi ve ekonomi ilişkisini irdelemekte yarar bulunmaktadır. Ekonomi ve psikoloji ilişkisi irdelediğinde ilginç bağlantıların varlığı görülmektedir.

Psikoloji insan duygu ve davranışlarını mercek altına alırken, günümüzün ekonomisi kapitalist sistem içinde tanımlanmış insan davranışını incelemektedir. Örneğin geleneksel iktisadın temel taşlarından biri faydacı felsefe⁴ (çıkarı peşinde koşan insan)'dır. Kökleri psikolojik hazcılığa uzanmaktadır. Ekonominin ve psikolojinin ortak ilgi alanına giren diğer bir kavram da "azalan verimler kanunu" dur. Örneğin toprak üzerinde nüfus baskısının yoğun olduğu ve

verimli toprakların hızla tükenmeye başladığı dönemlerde istihdamın artması, toprağın yoğun kullanımına bağlı olarak verimliliği azaltacağı için toplam kâr azalacaktır.⁵

Ekonomi ile Psikolojinin diğer ortak bir alanı da "Beklenti Kuramı" dır. Bir başka anlatımla bireyin her amaca yüklediği bir değer vardır. Onu elde etmek sadece onun için değerliken başkaları için herhangi bir değer ifade etmeyebilmektedir. Örneğin kişi gruplara katılmayı arzularken, amacı grubun bir parçası olmanın toplumdaki statüsünü arttıracığına inanmasıdır. Ayrıca işini etkili şekilde yerine getirmeyi arzulaması ve bu durumun bir terfiye neden olacağını bekleme-sidir. Bu kurama göre insanlar kayıplarını bertaraf etmek için risk alma eğilimi göstermektedir. Ancak kazançları arttıkça risk alma eğilimi azalmaktadır.⁶ Bu nedenle zenginler yatırımdan uzaklaşmakta, bencilleşmekte lükse akan para miktarı artmaktadır.

İnsan ahlaki erdem olan diğerkâmlığını yitirmektedir. Diğerkâmlık olarak adlandırılan davranış şekli başkalarının yararını, kendi yararından çok daha fazla düşünebilme yetisi olarak tanımlanmaktadır. Günümüz ekonomik (kapitalist) sistemi diğerkâmlığın insanın doğasında var olmadığını savunmaktadır. Ancak bazı hukukçular veya politikacılar tarafından bu tip davranışların insanlara öğretilebileceği ifade edilmektedir.⁷ Oysa diğerkâmlık Türk insanın temel özelliğidir. Bu davranış biçiminin emperyalizmin gelişmesine engel olduğu düşünüldüğü için günümüz dünyasında Türk insanı hedefe alınmıştır. Diğerkâmlık gibi bir ahlaki erdemi insanlara kabul ettirmenin en etkili yolunun iltifat, onay ve övgü olduğu bilinmektedir, çünkü her insan onaylanmak istemekte, iltifat ve övgüden hoşlanmaktadır. Bunun yanında "kendini sevme" ilkesi bencillik boyutuna ulaşmamış, sağlıklı ve gerekli bir öz sevgidir. Kendini sevmeye insanın kendisinden hoşnut olmasını ve kendisi ile ilgili olumlu duygular taşımasını ifade etmektedir.⁸

Toplumda iş bölümü insan doğasında var olan bir özelliktir. Örneğin yemeğimizi kasabın, fırıncının

1(*) Anıtkabir Derneği Yönetim Kurulu Üyesi
<http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TCMB+TR/TCMB+TR/Main+Menu/Banknotlar/Banknotlarla+ilgili+Genel+Bilgiler>

2 <http://www.nkfu.com/paranin-insan-hayatinda-ki-yeri-ve-onemi/>

3 Ester Biton Ruben 2011-İktisadın Unuttuğu İnsan Bağlam Yayıncılık s. 96

4 http://www.felsefe.gen.tr/felsefe_akimlari/pragmatizm_faydacilik_nedir_ne_demektir.asp

5 Akyüz, Yılmaz 1980. Sermaye, Bölüşüm, Büyüme II. Baskı Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları 453, s21

6 <http://www.e-motivasyon.net/beklenti-kurami-expectancy-theory.html>

7 Ester Biton Ruben 2011-İktisadın Unuttuğu İnsan Bağlam Yayıncılık s. 96

8 <http://psikoloji-psikiyatri.com/kendini-sevme/>

yardımseverliğinden değil onların kendi çıkarlarını gözetmelerinden dolayı elde ettiğimizi görmemiz gerekmektedir. Bu nedenle toplumda iş bölümü hayati önem taşımaktadır.

Geleneksel ekonomiye göre insan bencil bir varlık olarak tanımlanmaktadır. Oysa bencilliği ve saldırganlığı tetikleyen genlerimiz değil ekonomideki adaletsiz dağılımdır.⁹

Bunun yanı sıra insanın önemli bir başka özelliği ise akılcılığıdır. Akılcılık, bilginin kaynağının akıl olduğunu; doğru bilginin ancak akıl ve düşünce ile elde edilebileceği tezini savunan felsefi yaklaşımdır. Buna göre, kesin ve evrensel bilgilere ancak akıl aracılığıyla ve tündengelimli bir yöntemsel yaklaşımla ulaşılabilir. Akılcılık, yani sorunlara akılcı görüşle yaklaşım, Atatürkçülüğün diğer bir ilkesidir. Bu ilkeler, hayalden, teoriden değil, doğrudan doğruya yaşamdan doğmuş ilkelere¹⁰.

Carl Rogers insan doğası hakkındaki görüşlerini üç doğal eğilimle açıklamıştır. Buna göre birincisi “kendini gerçekleştirme eğilimi” ikincisi “bütünleşme veya tamamlanma” eğilimi, üçüncüsü de “yapıcılık” eğilimidir. Her insan için kendini anlayabilme “içgörü” ve “iradenin” gelişebilmesi için de insanlar arasında samimiyetin var olması gerekmektedir.

Bir başka özellik ise insanların birbirlerini oldukları gibi kabul etmeleri ve birbirlerine değer veren saygın ilişkiler kurmalarıdır. Sağlıklı bir psikolojik ortam için üçüncü koşul, insanlar arasındaki ilişkilerde “empatik anlayış”ın var olmasıdır. Empati, bir insanın kendisini diğer insanın yerine koymasını ve onun yaşantısını onun gözü ile görebilmeyi gerektiren bir yaklaşımı içerir. Empati kuran kişi, empati kurduğunda sanki diğer kişi imiş gibi olayı yaşama eğilimindedir. Empati kuran kişi, kendi benliğini ve kendi değerlerini bir yana bırakarak tüm çabası ile diğer insanı anlamaya çalışır. Empati kurmak yetenek, istek ve içtenlik gerektiren bir davranıştır.¹¹

İnsan evrilme eğiliminde olan bir canlıdır. Evrende yapıcılık ve gelişmeye yönelik genel bir eğilim vardır. Evrendeki her yıldız, her gezegen her canlı şimdi olduğundan daha ilkel ve basit bir yapıdan daha gelişmiş olana doğru evrilmektedir.

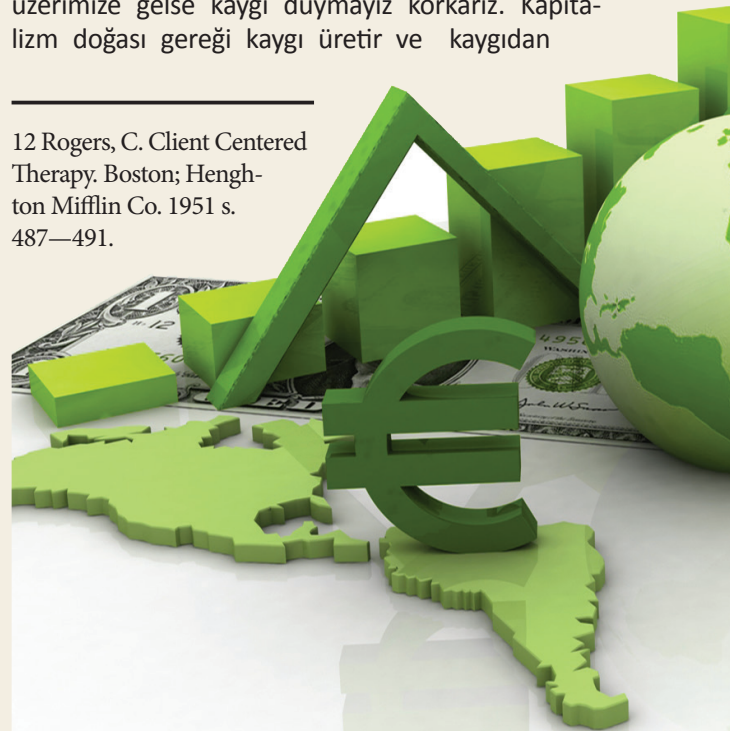
İnsanın yalnızca akıl ve mantıktan oluşmadığını duygularının da var olduğu gerçeğini kabul etmesi gerekir. Yalnızca akıl ve mantık doğrultusunda hareket eden ve duygularını ciddiye almayan bir insan kendini eksik hisseder. Bunu kabul eden kişi ise kendisi ile barışıktır.

Rogers, günümüz dünyasında insanların kendini gerçekleştirme, tamamlama ve yapıcılık eğilimlerini gerçekleştirecek ve besleyecek ortamların çok seyrek olduğunu ve pek çok insanın kendi gerçek eğilimleri doğrultusunda değil, başka insanların onlara dayattıkları istekler doğrultusunda yaşadıklarını ve bu nedenle kendilerine yabancılaştıklarını, yapıcılıktan uzaklaştıklarına işaret etmektedir.¹² Oysa kişi hizmet edeceği bir davaya ya da seveceği bir yapıya kendini adayarak ne kadar kendini unutursa o kadar insan olur ve kendini o kadar gerçekleştirir.

Modern yaşamda hiçbir ortamda içten samimi ilişkilerin, koşulsuz kabulünü ve empatik anlayışın hüküm sürdüğünü görmemekteyiz. İnsanların içinde bulundukları topluluklarda, okullarda, işyerlerinde gerçekte olduklarından farklı biriyimş gibi görünmeye çalıştıklarını izleriz.

İnsana ait özellikler olan sevgi, empati ve diğer kâmlık kapitalizmin teşvik ettiği ve doğal saydığı duygular değildir. Bugünkü düzende kapitalist yaşam tarzının körüklediği duygular korku ve kaygı, bencillik, güvensizlik, hırs, huzursuzluk ve öfkenin öne çıktığını görmekteyiz. Örneğin bir araba hızla üzerimize gelse kaygı duymayız korkarız. Kapitalizm doğası gereği kaygı üretir ve kaygıdan

12 Rogers, C. Client Centered Therapy. Boston; Henghton Mifflin Co. 1951 s. 487—491.

9 <https://bilimfili.com/insan-dogasi-saldirgan-bencil-midir/>

10 <http://www.atam.gov.tr/duyurular/akilcilik-bilimcilik-gerceklik>

11 <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarin-dex-1423868424.pdf>

İNSANI GÖZARDI EDEN EKONOMİ

beslenir. Kapitalizmin temel taşı olan rekabet ilkesi, korku ve kaygıyı besleyen en önemli unsurlardan biridir. İnsanların rekabet ilişkisinde bulundukları yerde kaybetme tehlikesi de sürekli. İnsanlar kazanç kaybına uğrarlar. İşyerlerini kaybederler, toplumsal saygınlıklarını kaybedebilirler, ya da beğenilme ve sevgi kaybı yaşarlar. Bu durum panik duygusunu geliştirmektedir. Bilim ve teknoloji ilerledikçe risk farkındalığı artmaktadır. Önceden doğal olarak kabul edilen her şey bizim için kaygı verici bir hal almaktadır. Bazı istasyonlarından, terörist saldırılardan, depresyon, grip virüslerinden, genetiği değiştirilmiş gıdalardan kaygılanıyoruz,

Geleneksel ekonominin insanı tanımlarken “olmazsa olmaz” saydığı ve akılcılıkla pekiştirdiği bencilik, günümüz dünyasında rahatsızlığa dönüşmeye başlamıştır. Bu tiplere narsistik kişi adı verilmektedir. Bu tip insanların, insanlarla olan duygusal bağları çok zayıftır. Bunlar sevmeye kapasitesini yitirmiş kişilerdir. Kendilerinin çok önemli olduklarına inanırlar ve yeteneklerini, başarılarını abartırlar. Hak etmedikleri halde kendilerine özel kişi imiş gibi davranılmasını beklerler. Diğer taraftan narsistik kişilerin bir başka özelliği de kronik ve yoğun haset duygusu içinde olmalarıdır. Narsistik kişiler iktidarlarını her an hissedebilmek için bir düşman bulmak zorundadırlar.¹³

Cristopher Lasch'ın “Narsizm Kültürü” adlı kitabında süregelen kültürün, insanların

13 Engin Gençtan, 2016. H a - yat-, Mayıs yayınları 176 sayfa

giderek daha ben merkezci olmalarına, başkalarına karşı özveride bulunmayı düşünememelerine, sürekli kendileri ile ilgilenmelerine, derinlikten yoksun değerlere bağlanmalarına ve yalnızca sığ ilişkiler kurabilmelerine neden olduğu vurgulanmıştır.

Bu noktadan hareketle günümüzün modern yaşantısında kapitalizmin körüklediği en önemli duygulardan biri de güvensizlik duygusudur. Hayatın her alanında gittikçe sertleşen rekabet koşulları insanların birbirlerine güvensizlikle yaklaşmalarına neden olmaktadır. Oysa insan güvenmek ister, karşındakine korkmadan yaklaşmak ister. Eğer güven duygusunu geliştirirse kendini gerçekleştirebilir. Güvensizliğin olduğu ortamlarda insanlar gözle göremediğimiz maskelerle dolaşırlar. Güvensizliği yaratan tek unsur rekabet değildir. Belirsizlik hissi de güvensizlik yaratmaktadır.

Şirketlerin günümüz koşullarında krizlerle karşılaşmaları son derece yüksektir. Ekonomik krizler seri şekilde diğer alanlara yayılır. Bilgisayar teknolojisi ile hızlanan parasal işlemler, sıcak paranın çok kolay ve hızlı şekilde ülkelere girip çıkması, ekonominin gitgide üretimden uzaklaşıp para hareketlerine indirgenmesi, belirsizliği artıran unsurlardandır. Artık işyerlerinde pozisyonunuzu sağlam tutabilmek için çok çalışmak, çok yaratıcı ve fedakâr olmak yetmemektedir, çünkü kişinin çalışma performansı hatta şirketin performansı ile ilgili olmayan, dünyanın başka bir ucunda yanlış yatırım kararı sonucunda çıkan kriz kısa sürede gelip sizi bulabilmektedir. Bu durum belirsizliği ortaya çıkarmaktadır.

Kapitalist sistemin işleyişi gereği insanların isteklerinin artırılması gerekmektedir. Bu nedenle süpermarketler, AVM'ler tüketim dünyasının modern tapınakları durumundadır¹⁴.

Günümüz dünyasında kanaatkârlık modası geçmiş bir terim olarak görülmektedir. Çünkü insanın makbulü hırslı, hep daha fazlasını, daha iyisini isteyen insandır. Böylece eşyaya olan bağımlılık artmaktadır. Tüketim toplumu reklamlarla önemli ölçüde yönlendirilmektedir.

Modern kapitalist toplum insanının başat duygularından biri de öfkedir. Rekabete dayalı, yarışma üzerine kurulmuş bir toplumda öfke kaçınılmazdır. Uzmanlara göre öfkenin en önemli nedenlerinden birisi engellenme duygusudur. Günümüzde insanlar kendilerini gerçekleştiremedikleri takdirde içlerinde

14 Ali İzzet Oral 2014, Küresel Sermaye'nin tapınakları AVM'ler. www.besiktaspostasi.com/ali-izzet-ora/

öfke biriktirmekte içte biriken öfke onu dışa vuracak bir kanal bulamazsa depresyon ve panik atak gibi psikolojik sorunlara neden olmaktadır.¹⁵

Toplum içinde güç sahibi olma isteği, içinde yaşadığı kapitalist kültürün doğal bir parçasıdır. Ne var ki bazı kişilerin güç kazanma çabaları diğer insanları güçsüz bırakma yönünde gerçekleşmektedir. Bunu siyasette çok fazlasıyla görmekteyiz.

Günümüz yaşantısında genelde fark etmediğimiz öfke yaratan unsurlardan biri de hızdır. Hız çağında yaşıyoruz. Hep bir yerlere koşturuyoruz. Ne kadar hızlı olursak kendimizi o kadar başarılı sayıyoruz.¹⁶

Kundera “Yavaşlık” adlı eserinde yavaşlığın hatırlamayla, hızın ise unutmakla yakından ilgili olduğunu ifade etmektedir. Kendi benliğimize sahip çıkmadıkça, kendimizle yüzleşmekten kaçındıkça hızlanıyoruz.

Modern yaşam pek çok insanın maddi refah düzeyini arttırsa da huzur konusunda aynı olumlu etkiyi gösterememektedir. Bu huzursuzluğun en önemli nedenlerinden biri beklentilerimizin hatırı sayılır derecede artmasıdır.¹⁷

Günümüzde zihinsel sakinlik ve dinginlik modern toplum bireylerinin asla ulaşamayacakları bir ruh hali olarak ortaya çıkmaktadır, çünkü tatmin azalmaktadır. Bunun nedeni seçeneklerin çokluğu. Seçeneklerin artması kaçınılmaz şekilde beklentilerin artmasına neden olmakta, beklentilerin artması ise huzursuzluğun kaynağını teşkil etmektedir. Artan huzursuzluğun bir diğer nedeni de günümüzün yaşam tarzının fitilledığı haset duygusudur. Haset duygusunu kısaca başkalarına ait olan şeyleri isteme ve diğer kişinin onlara sahip olmasını içine sindireme olarak açıklayabiliriz.

Andre Gorz “İktisadi Aklın Eleştirisi” adlı eserinde modern yaşamla birlikte “bu bana yeter” evresinden ayrıldığımızı ve “fazla mal göz çıkarmaz” evresine terfi ettiğimizi söylemektedir.

Modern hayat insanların kendilerini iyi hissetmelerinin ancak yüksek statü ve başarı yoluyla olabileceğini düşündürmektedir, çünkü statü kişinin dünyanın gözündeki değerini ve önemini ifade et-

mektedir.¹⁸ Bu modern toplumun insanı, paraya ve mevkie sahip olan insandır. Toplumun başarıyı bu şekilde tanımlaması başarıya ulaşmak isteyen insanın hiçbir zaman elindeki ile yetinmemesi gerektiğini de beraberinde getirmektedir.¹⁹

Modern yaşamda kapitalizmin bugün geldiği noktanın insan psikolojisi üzerindeki olumsuz etkilerini gidermek için kendimize bazı kurallar koymak zorundayız. Bir başka anlatımla ekonominin insanla var olacağı gerçeğini dünyaya anlatmak gerekmektedir, çünkü sağlıklı birey yeteri kadar çalışan, çalışmanın dışında da kendine zaman ayıran hayattan keyif alabilen kişidir. Hayattan keyif alma yollarını öğrenmeyi ana ilke olarak kabul eden bireylere öncelikler tanınması gerekmektedir. Onlara mükemmeliyetçi olmaktan vazgeçmeleri, adalet ve eşitlik duygularını geliştirmeleri, günümüzün gerçeği olarak, kendilerine çalışma dışında yeterince zaman tanımaları, çabanın ödüllendirildiği insanların birbirine güvenerek yakın ilişkiler kurabildikleri birbirlerinden korkmadıkları birbirlerine rakip değil destek oldukları bir sosyal düzenin yaratılması gerektiği anlatılmalıdır.

Bunun için; Üniversite’de öğrenci kooperatifleri ile kazanmayı hedefleyen (kendi işletmelerini kuran) üniversitenin paydaşı öğrenciler yetiştirilmesi,

Genç nüfusu ekonomik ve psikolojik bunalımlardan korumak için sorumluluk almalarının sağlanması,

Kapitalizme alternatif ekonomik gelişmelerin incelenmesi ve 21. yüzyılın mutlu insanların yaratılması,

Cumhuriyetin kazanımlarına sahip çıkarak mazlum devletlere dün olduğu gibi bugün de ışık olunması,

Gelecek için kişisel hayaller yerine gerçekçi, sevgiyi bulmuş ve paylaşımı bilen insanlarımızın dünya elçileri yapılması,

Kırsalı unutmayan, tarımı gelişmiş ülkeler seviyesinde sanayi ve bilgi toplumunu birlikte yakalamış, işsizliğin mutsuzluğunu yaşamayan geleceğe güvenle bakan gençler yetiştirilmesi ile Atatürk’ün gösterdiği “çağdaş medeniyetin üstünde olma” hedefine ulaşırken, ekonominin insanı ciddiye alan bir konuma ulaştırılması gerekmektedir.

15 Mehmet Şakiroğulları 2017.Öfke, Öfkeyi olumlu Kullanmak Can yayınları 364 Sayfa

16 Salman Rushdie 2008. Öfke Can Yayınları 364 sayfa

17 Sigmund Freud 2016.Kültürdeki Huzursuzluk Çevirmen Vetsel Ataman Say yayınları 168 sayfa

18 Andre Gorz 2007. İktisadi aklın Eleştirisi Çevirmen Işık Ergüden Ayrıntı Yayınları 287 Sayfa

19 Anıl Çeçen 2015. Kapitokrazi Sermaye Egemenliği Tarihçi Kitapevi 360 sayfa

“KOLİBA”: KULÜBE

(*) Kasım TEKE

“Bahar gelmiş ne güzel! Fakat bu güzel çiçekler meyve vermeden solacak ve sade bizim birkaç günlük göz zevkimizi tatmin edebilecek, ne yazık!” ATATÜRK’ün hastalığının ilkgünlerinde Çankaya’da istirahat ettiği günlerden birinde üzerinde bahar çiçekleri olan bir badem dalını koparıp odasına getirdiklerinde söylediği cümlelerdi. ATATÜRK bahar kokusunu alabilmek için çiçeklere eğilerek **“Oh! Hayatın gençliği ne nefis!”** dedikten sonrada bu meyve verecek dalların koparılmasından da kederlendiğini belirtmektedir Afet İnan. ATATÜRK tam bir doğa aşığıydı. İğde ağacı ve Yalova Köşkü’nün yürütülmesi hikâyesini birçok kez okumuş birçok kez de dinlemişsinizdir. ATATÜRK’ün doğa sevgisini sizlere anlatabilmek için bu anekdotları tekrarlamayacağım. Sizlere günümüzde Ankara’nın ortasında, apartmanların gölgesinde hatta birçok kişinin varlığından bile haberdar olmadığı bir yerden küçük bir kulübeden bahsedeceğim. Çoğu kaynakta ATATÜRK dinlenme evi olarak bilinen ve günümüzde Ankara’da Söğütözü’nde bulunan bu küçük kulübe tek katlı, tek odalı, tek kapılı ve iki pencerelidir. Kulübenin yapıldığı yeri ATATÜRK, 1926 yılında orman çiftliğini kurarken atı ile bir gezinti sırasında çok beğenmiştir.

Sonrasında ise burada küçük kulübesini inşa etmek için hazırlıklara başlamıştır.

Bu kulübenin yapılış hikâyesini Atatürk’ün vefatına kadar genel sekreterliğini yapan Hasan Rıza Soyak şöyle anlatır;

“Orman çiftliğinin arazisi içinde, Balgat köyünün altında ‘Söğütözü’ denilen bir yer vardır; burada oldukça bol su, bir küçük havuz ile ilk zamanlarda yüz kadar söğüt ağacı vardı. ATATÜRK çok beğendiği bu yerde küçük bir köy evi, daha doğrusu, O’nun deyişiyle bir koliba (ATATÜRK Rumeli şivesiyle kulübeyi bu şekilde telaffuz ediyordu.) ve bir çardak yaptırmak istedi, fakat kulübe ile çardak için ayırdığı parçada 20-30 söğüt ağacı bulunuyordu; bunları kesmek lazımdı. Daha ilk anda büyük bir güçlükle karşılaşılmıştı; ağaçları bir türlü feda edemiyordu.

Nihayet düşünmüş, taşınmış, söğütleri yanlara nakletme kararını vermişti. Bu kendisi için çok önemli işi bizzat yapacaktı.

Çiftlikten yeteri kadar işçi seçildi; bir gün, kendisi başta, faaliyete geçildi. İlk yerleri değişecek ağaçlar için yeni çukurlar açtırdı; sonra ağaçları söktürüp hazırlanan çukurlara diktirmeye başladı.

Sabahları gayet erken, iş yerine geliyor, akşam oluncaya kadar işçilerle beraber çalışıyordu. Öğle yemeklerini orada yiyordu; paydos zamanları da yere serilen hasır üzerinde dinleniyordu.

Çalışma sırasında işçiler ile arasında anlaşmazlıklar da oluyordu; çukurlar açılır ya da ağaçlar dikilirken işçilere verdiği emirlerde; muvazi (paralel) ya da amut (dikey) gibi kelimeler kullanıyordu. Tabii işçiler bunu anlamadığından sinirleniyor, koşup bizzat durumu düzeltiyordu...

Böylece birkaç gün çalışıldı. Bir akşam artık iş bitmiş, kulübe için seçtiği yer açılmıştı. Kendisi memnun olmakla beraber biraz düşünceli yere çömelmiş, etrafı gözden geçiriyordu; ben ayakta duruyordum. Başını kaldırıp sordu:

‘Ne dersin çocuk; acaba bu ağaçlar tutacak mı?’

‘Kesin bir şey söyleyemem Paşam’ dedim. ‘Yalnız bendenize öyle geliyor ki, önümüzdeki kış çiftlik yakacak sıkıntısı çekmeyecektir.’

Yüzü pembeleşti; bıyık altından gülmeye başladı:

‘Bana da öyle geliyor, hele bakalım’ dedi, yerinden kalktı, köşke dönmek üzere otomobile bindik.

Yerlerini değiştirdiği bütün ağaçlar tutmuştu... Kendisi için kerpiçten yaptırdığı, ocaklı ve çardaklı

* Öğ. Bnb. Tarih Öğretmeni, Anıtkabir Müze Komutanı

kulübe yanında yine o tarzda inşa edilmiş küçük bir bina, etrafında da bir fidanlık, bir de küçük orman var.

Sık sık oraya gider, bazen orada yemek yer, sonra ot minderli sedire uzanarak rahat, sakın uyur..."¹

ATATÜRK'ün yaptırdığı bu küçük kulübe ile ilgili Şevket Süreyya Aydemir ise şu bilgileri verir;

"Söğütözü, onun çiftliğine yakın bir yerin ve Balgat köyünün altında küçük bir vahanın adıdır. Bu vahada onun sık sık uğradığı ve bir insanın ancak uzanabileceği kadar bir kulübesi vardır. Kulübenin önünde iki zayıf oluktan su alan küçük bir havuz bulunur. Havuzun üstünü, bir kısım kolları küçük kulübenin sundurmasına dağılan bir üzüm asmaşı gölgeler. Bir takım yüksek kavaklarla, söğüt, dışbudak ağaçları bu manzumeyi her tarafından sarar. Nihayet küçük bir meyve bahçesi ve herkesin serbestçe girebildiği bir çayır parçası manzarayı tamamlar.

1 Hasan Rıza Soyak, ATATÜRK'ten Anılar, İstanbul 2010, s.39-40

ATATÜRK'ün, çoğunlukla birkaç otomobillik kafiye ile özellikle akşamüzerleri buraya geldiğini kaç kez görmüşümdür. Çünkü Balgat Köyünün altında ve bu vahanın bir kuytu yerinde, benim de ATATÜRK'ün kulübesinden çok daha geniş bir kulübem vardı. Buraya 'Hediye halanın evi' derdik...

Bir gün yine kafile göründü... Otomobiller Söğütözü'deki kulübenin önünde durdular. Biraz uzaktan görebildiğime göre yanındakiler dil ve tarih konularında çalışan arkadaşlarıydı. Bunların çoğunu tanırdım. Herhalde yine dil-den, tarihten konuşacaklardı..."²

ATATÜRK, birçok zaman kimseye haber vermeden Çankaya Köşkünden ayrılıp kendisine ait bu küçük kulübesinde doğayla baş başa dinlenmeyi seçmiştir.

2 Şevket Süreyya Aydemir, Suyu Arayan Adam, İstanbul 1967, s.471-472

ATATÜRK VE EĞİTİM

ATATÜRK VE EĞİTİM

Özen TOPÇU (*)

Bu yazımızda, Yüce Ata'mızın eğitici kişiliği ve eğitim-öğretime verdiği önem konusunda birkaç kesit sunmaya çalışacağız.

Mustafa Kemal'i Atatürk yapan en önemli süreç eğitim ve öğrenim sürecidir. Atatürk her şeyden önce okumayı çok severdi. Çocukluk arkadaşı Asaf İlbay anılarında, daha ilkokul öğrencisi iken küçük Mustafa'nın kitap okumayı, sokakta oynamaya tercih ettiğini anlatır.¹ Selanik Askeri Ortaokulunda okuduğu yıllarda Selanik'te ileri görüşlü, yeniliklere açık birkaç öğretmen ve yazarın çıkardığı "Çocuklara Rehber" adlı haftalık derginin matematik ve fen konularında soru-bulmaca türünde düzenlediği yarışmalara katılması ve soruları çözenler arasında sıkça adının bulunması, daha o yıllarda okumaya, inceleme ve araştırmaya meraklı olduğunu göstermektedir.²

Yüce Atatürk'ün okuma ve kitap sevgisi, çocukluğundan ölümüne dek sürmüştür. Öyle ki, bu sevginin, en zor koşullarda, savaş alanlarında bile fırsat yaratılarak, kesintisiz sürdürüldüğünü, kendi günlüklerinden anlamaktayız.³ Atatürk okuma tutkusunu hasta olduğu zamanlarda bile sürdürmüştür. Sağlığının bozulması nedeniyle gittiği Viyana Karlsbad'da tuttuğu anı defterinden O'nun bu süreçte dönemin olaylarını anlatan eserleri hem de Fransızca asıllarından okuduğunu görürüz.⁴

Büyük Önder, yaşamı algılamının, anlamlandırılabilmenin, doğaya insanı egemen kılmanın, aydınlanmanın ve ilerlemenin bilgi ile sağlanabileceği sonsuz inancıyla, yaşamı boyunca, yerli ve yabancı yazar ve bilim adamlarının eserlerinden

tarih, kültür, askerlik, felsefe, siyaset bilimi, coğrafya, sosyoloji, mantık, yönetim sistemleri, Rönesans ve Reform uygulamaları, müzik, dinler tarihi, matematik, edebiyat, sanat gibi çok farklı konularda, binlerce kitap, dergi ve makaleyi okuyup incelemiştir.⁵

Bir gün yine eline tarihle ilgili kalınca bir kitap almış, kitaba iyice dalmıştı. Bir sürü yurt sorunu dururken onun tarih kitabı okumasına kızan Vasıf Çınar Atatürk'e şöyle der:

"Paşam, tarihle uğraşıp kafanı yorma. 19 Mayıs'ta kitap okuyarak mı Samsun'a çıktın?"

Atatürk, Vasıf Çınar'ın bu çok samimi yakınmasına gülümseyerek şöyle yanıt verir:

"Ben çocukken fakirdim. İki kuruş elime geçince bunun bir kuruşunu kitaba verirdim. Eğer böyle olmasaydı, bu yaptıklarımın hiç birisini yapamazdım".⁶

Tüm üstün özelliklerinin yanında, bir düşünce adamı olan Yüce Önder'in kitap sevgisini, yakınında bulunmuş arkadaşlarının anlatımıyla, "Bir kitabı merak ettiğinde, bitirmeden uyumadığını ya da pek az uyku aralaması ile okumaya devam ettiğini" öğreniyoruz.⁷ Bir başka anı da, 1933 yılbaşı gecesi dönemin Milli Eğitim Bakanı'nın kendisine yeni yıl armağanı olarak 3 kitap sunması üzerine;

"Bu anda duyduğum saadet büyüktür. Kıymetli Maarif Vekilimizin bu armağanından dolayı teşekkür ederim. Kendisinden ve diğer Vekillerimizden her an böyle armağanlar beklerim"⁸ diyerek kitap sevgisini vurgulamış ve en iyi hediyein kitap olacağını bizlere göstermek istemiştir.

Elbette Atatürk'ün olağanüstü değerlendirme, sezgi ve yargı dehası akıldan uzak tutulamaz. Ancak, O'nun 4.433 kitap ve 220 süreli yayından oluşan ve cilt sayısı 10.000'lerin üzerindeki özel kütüphanesi bu dehanın verimine büyük ölçüde hizmet etmiştir kanısındayız. Atatürk'ün özel kütüphanesinin kataloğunu incelerken hemen her konuda en azından birkaç kitaba rastlıyoruz. Kimi zaman bu kitaplık bile Atatürk'e dar gelmiş resmi

1(*) Emekli Albay

¹ Asaf İlbay; **Yakınlarından Hatıralar**, İst. 1955, s.2.

² Güneş Kazdağlı; **Atatürk ve Bilim**, Kurtiş Matbaacılık, İst. 1998, s.10. Atilla Kollu; "Atatürk ve Kitap" **Birlik Dergisi**, Sayı 138, s.20. Ömer Sami Coşar; **Milliyet Gazetesi** 10 Kasım 1971, 10 Kasım EK'i s.2.

³ **Atatürk'ün Kitaplığı**, Atatürk'ün Doğumunun 125. Yılı Anısına, Cumhurbaşkanlığı, Ankara 2006, s.7.

⁴ Afet İnan; **Atatürk'ün Viyana ve Karlsbad Hatıraları**, 1969., s.20.

⁵ **Atatürk'ün Kitaplığı**, Atatürk'ün Doğumunun 125. Yılı Anısına, Cumhurbaşkanlığı, Ankara 2006, s.7.

⁶ Adnan Nur Baykal; **Mustafa Kemal Atatürk'ün Liderlik Sırları**, 5. Baskı, İst.2006, s.6. Cemal Granada; **Atatürk'ün Uşağı İdim**, s.267.

⁷ Falih Rıfkı Atay; **Çankaya**, Doğan Kardeş Matbaacılık, İst. 1969, s.484.

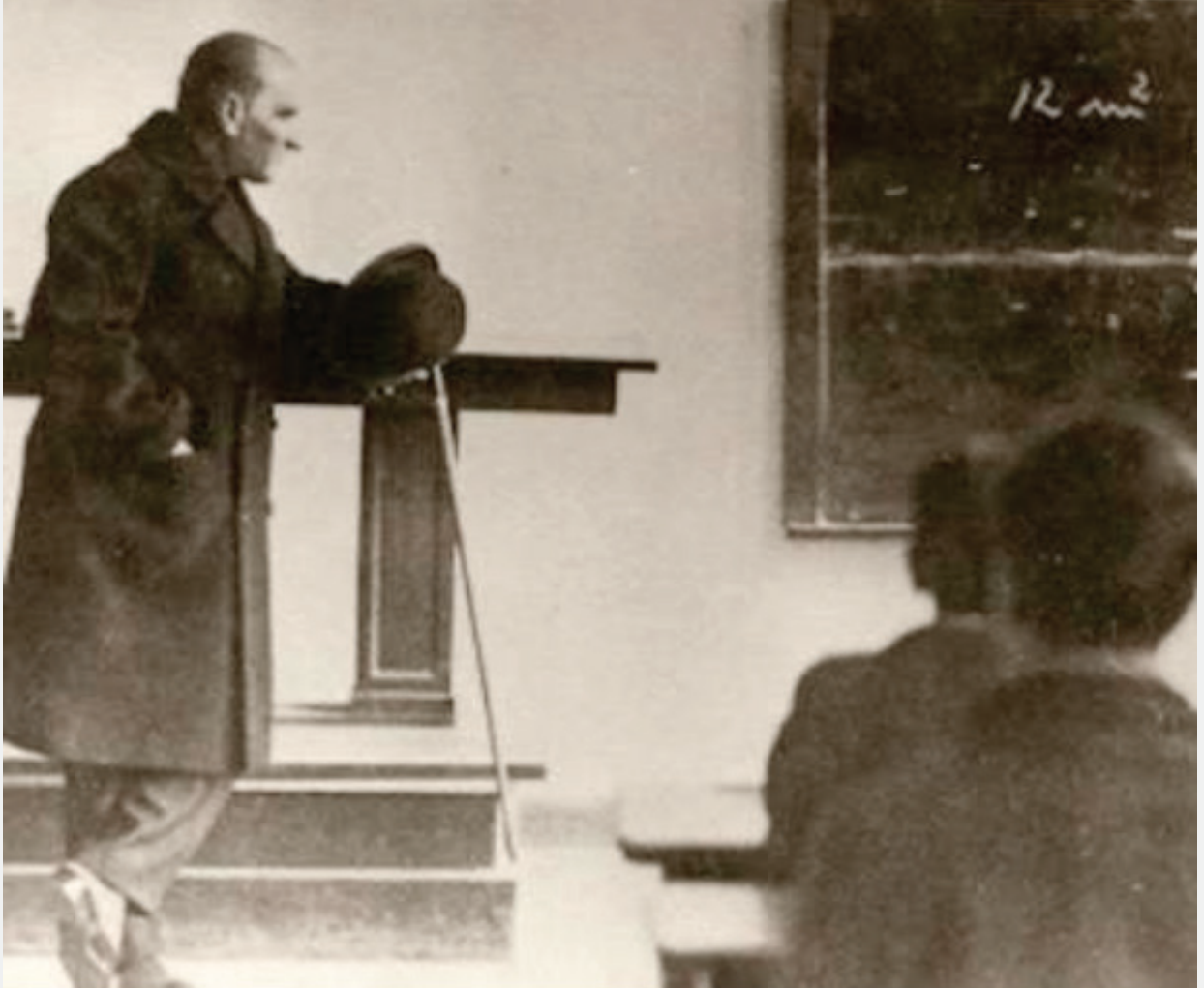

ve özel kütüphanelerden kitaplar getirtmiştir.⁸

Anıtkabir Derneği tarafından, Atatürk'ün okurken altını çizdiği, yanına not aldığı kitapların sayılarının bir araya getirilmesiyle "Atatürk'ün Okuduğu Kitaplar" adıyla 24 ciltlik bir eser yayımlanmıştır. Bu esere bakıldığında Atatürk'ün tam 3.997 adet eseri okuyup incelediği görülür. Bu gerçekten yüksek bir sayıdır. Araştırmacı Gündüz Tüfekçi, Atatürk'ün okurken altını çizdiği satır sayısını 200.000 olarak belirlemiştir.⁹ İlginçtir, kitabın önsözünde Atatürk'ün Sofya Ataşemiliterliği döneminde okuduğu kitaplarla ilişkin olarak, Dış İşleri Bakanlığınca Bulgar makamlarıyla yapılan yazışmalarda, asıl kaynaklara inilemediği için bu ciltlerde yer almamıştır. Bilgiye erişildiğinde onlar da bu kitaba dahil

edilecektir bilgisi yer alıyor.¹⁰ Bilindiği gibi Atatürk Sofya'da 1913 yılının Kasımından, 1915 yılının Şubatına kadar 15 ay görev yapmıştır. Yüce Atamızın kısa ömründe bu 15 ay, O'nun binbaşılığın sonu ile yarbaylığının ilk yıllarıdır. Emrinde birlik yoktur. Arazide değil, kapalı mekândadır. Okumaya en fazla zaman ayıracağı dönemdir. Demek ki, Sofya günlerinde okunan kitaplar belirlenebilirse, bu 3.997 rakamı daha da yükselecektir.

1930'lu yıllarda Cumhurbaşkanlığı Köşkü'nü yaptırmaya karar verdiğinde de mimardan özellikle istediği tek şey Kütüphanesinin büyük olmasıdır.¹¹ Gerçek bir kitapsever olan Atatürk, Ankara'dan İstanbul'a gittiğinde kitaplarını da götürürdü. Cephane sandıklarına doldurulan kitaplar, Dol-

8 **Atatürk'ün Kitaplığı**, Atatürk'ün Doğumunun 125. Yılı Anısına, Cumhurbaşkanlığı, Ankara 2006, s.7.

9 Nezaket Özdemir; "Atatürk ve Okumak", **Kemalist Ülkü Dergisi**, Sayı 165, Temmuz 1982, s.9.

10 Ferhat Özen; **Türkiye'de Okuma Alışkanlığı**, Kültür Bakanlığı Yay., Ank. 2001, s.20.

11 **Atatürk'ün Okuduğu Kitaplar**, Anıtkabir Derneği Yayınları, Cilt 1, Sayfa x, Ank. 2001.

ATATÜRK VE EĞİTİM

mabahçe Sarayı'na taşınırdı. Kitapların cephe sandıklarına konmasının özel bir anlamı vardı. Bu sandıklar, askeri savaşın kazanılıp, şimdi de bilim savaşına girildiğini gösteriyordu.

Okumayı en zevkli uğraş, kitapları da en yakın arkadaş edinen Atatürk, saatlerini hatta günlerini okumakla geçiren bir insandı.¹² Yaşamının her devresinde kitapla böylesine bütünleşen Atatürk'ün okuma ve kitap sevgisi yazmaya da dönüşmüştür. Mesleğinin ilk yıllarında askerlikle ilgili kitaplar yazan Atatürk daha sonraki yıllarda Nutuk, Yurttaşlık Bilgileri, Geometri adlı kitapları yazmıştır. Ancak bunlar O'nun sağlığında yayımlanan eserleridir. Elbette ki, gazeteci Ruşen Eşref Üneydin tarafından yayımlanan "Anafartalar Kahramanı Mustafa Kemal ile Mülakat" ve TTK Genel Sekreteri Uluğ İğdemir tarafından yayına sunulan "Anafartalar Muharebatına Ait Tarihçe" ile "Arıburnu Muharebeleri Raporu" adlı kitaplar Atatürk'ün eseridir. Fali Rıfki Atay tarafından yazılan "Atatürk'ün Bana Anlattıkları" adlı eserle, yine Afet İnan tarafından yazılan "Mustafa Kemal Atatürk'ten Yazdıkları" adlı eserler Atatürk tarafından yazdırılmıştır. 1931 yılında yayımlanan ve kamuoyunda resmi tarih olarak bilinen dört ciltlik tarih kitabının 2 ve 4.ncü ciltleri Atatürk tarafından yazılmıştır. Atatürk araştırmacıları olan Prof. Dr. Şerafettin Turan ve Dr. Ali Güler hocalarımız, "Atatürk'ün Yazdığı Kitaplar" başlığı altında şöyle bir sınıflandırma yapar:¹³

Atatürk'ün Askerliğe Dair Eserleri	: 9 Adet
Söylev ve Demeçleri ile Meclis Konuşmaları	: 16 Adet
Ders Kitapları	: 3 Adet
Günlük, Anı ve Mektuplar	: 7 Adet

Olmak üzere toplam 35 Atatürk eseri günümüz piyasasında mevcuttur.

Atatürk, her şeyden önce Türk Ulusu'nun başöğretmenidir. O, eğitcilik yönünün vurgulanmasından büyük haz duyardı. 1936 yılında yiğitliğini, zaferlerini, yaptığı devrimleri anlatan bir şiir yazan şair Behçet Kemal Çağlar'a Atatürk, bu şiiri beğenmediğini söyler ve, "Benim asıl bir niteliğim var ki, onu yazmamışsın. Benim asıl kişiliğim öğretmenliğidir, ben milletimin öğretmeniyim, onu yazmamışsın."¹⁴ der.

12 **Atatürk'ün Kitaplığı**, Atatürk'ün Doğumunun 125. Yılı Anısına, Cumhurbaşkanlığı, Ankara 2006, s.7.

13 Ali Güler; **Dehanın Kodları**, Truva Yayınevi, İst. 2010, s.22.

14 Ali Güler; **Sarı Paşa İnsan Atatürk**, Berikan Yayınevi,

Ebedi Başkomutanımız Atatürk, astlarının yetiştirilmesine büyük önem verir, gece dersleri düzenlerdi. Derne'de, savaşın ortasında maiyetindeki subayları yabancı gazete ve dergilere abone ettirmişti.¹⁵

Atatürk'ün Türk tarihindeki müstesna yeri işaret edilirken ilk akla gelen yönü "Vatan Kurtarıcılığı" ve "Devlet Kuruculuğu" vasıflarının yanı sıra, "Çağdaşlaşma Önderi" olduğudur.¹⁶ Bu özelliği O'nu sadece Türkiye için değil, çağdaşlaşma ve uygarlaşma yolundaki başka toplumlar için de model haline getirmiştir.

Her yenileşme hareketinin başarısının, eğitim alanındaki başarıya bağlı olduğu gerçeğini çok iyi değerlendiren Atatürk, milli eğitime büyük önem vermiştir. Hiçbir devlet kurucusu, Atatürk kadar eğitime önem vermemiştir. Büyük zaferin hemen sonrasında sorulan bir soruya Atatürk'ün verdiği cevap, O'nun eğitime duyduğu ilginin ve verdiği önemin derecesini göstermesi bakımından ilginçtir:

"İşte memleketi kurtardınız. Şimdi ne yapmak istersiniz?" Sorusuna Atatürk;

"Milli eğitim bakanı olarak milli irfanı yükseltmeye çalışmak en büyük emelimdir" yanıtını verecektir.¹⁷

Atatürk'ün eğitim ve öğretime yönelik büyük devrimlerinden biri de Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun çıkarılması, yani eğitimin birleştirilmesidir. Bilindiği gibi Tanzimat döneminde Avrupa tarzı okullar açılmış, ancak çağdışı eğitim yapan medreselere el atılamamıştı. Böylece, Atatürk'e kadar, birbiriyle hiç bağlantısı olmayan okul ve medrese olarak iki başlı eğitim süre gelmişti. 3 Mart 1924 Tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile çağdışı eğitime son verilmiş, Tanzimat'tan bu yana devam eden iki başlı eğitim de böylece birleştirilmiştir. Bu kanun ile ulusal kültür birliğine yönelmenin yolu açılmış, eğitim ve öğretime çağdaş ve laik bir karakter kazandırılmıştır.

Cumhurbaşkanı olduğu 15 yıl içerisinde eği-

Ank. 2007, s.168-172.

15 Zekeriya Türkmen; "Atatürk ve Gençlik", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, Sayı 382, EKİM 2004, s.72.

16 54. Mknz. P. Tug. K.lığı; **Atatürk'ün Katıldığı Savaşlardan Anekdotlar**, Edirne 2002, s.7.

17 Prof. Dr. Abdurrahman Çaycı; "Atatürk Bilim ve Üniversite", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt IV, Sayı :10, Kasım 1987, s.61.

timle ilgili 39 yasa çıkarılmasına öncülük eden Atatürk, milli eğitimin kurumlaşmasında önemli uygulamaları gerçekleştirmiştir.¹⁸

Atatürk'ün eğitime öğretime her şeyin üzerinde değer vermesine en iyi örnek, O'nun, Türk'ün ölüm kalım mücadelesi verdiği Sakarya Meydan Muharebelerinden hemen önce Ankara'da ilk Milli Eğitim Şurasını toplamasıdır. Ankara'da toplanan 250'nin üzerinde kadın ve erkek öğretmene hitap etmek için cepheden toplantıya gelen Atatürk, bu kongrede öğretmenlerimizin önünde Türk eğitim tarihinin en önemli saptamalarından birini yapmıştır.¹⁹

"Bugüne kadar izlenen eğitim ve öğretim yöntemlerinin ulusumuzun gerileme tarihinde en önemli etken olduğu kanaatindeyim. Onun için bir milli eğitim programından bahsederken, eski devrin hurafelerinden, toplumsal yapımızla hiç de ilgisi olmayan yabancı fikirlerden, doğudan ve batıdan gelebilen tüm etkenlerden tamamen uzak, milli özelliklerimizle ve tarihimize bağdaşabilen bir kültürden bahsediyorum"²⁰ sözleri ile, eğitimin ulusal ve laik olmasının ilk temelini atmıştır.

22 Eylül 1924'te Samsun'da yine öğretmenlerle yaptığı konuşmada ulusal eğitimin önemi konusunda şu çok önemli değerlendirmeyi yapar:

"En önemli, en esaslı nokta eğitim meselesidir. Eğitimidir ki bir milleti ya hür, bağımsız, şanlı, yüce bir toplum halinde yaşatır veya bir milleti esaret ve sefaletle terk eder... Yeryüzünde üç yüz milyondan fazla Müslüman vardır. Bunlar ana, baba, hoca terbiyesiyle, terbiye ve ahlak almaktadırlar. Fakat maalesef gerçek olay şudur ki, bütün bu milyonlarca insan kitleleri şunun veya bunun esaret ve aşağılanma zincirleri altındadır. Aldıkları manevi terbiye ve ahlak onlara bu esaret zincirlerini kırabilecek insanlık meziyetlerini vermemiştir, veremiyor. Çünkü eğitimlerinin hedefi milli değildir."

Atatürk Onuncu Yıl Nutkunda "Türk Ulusu'nun yürümekte olduğu ilerleme ve medeniyet yolunda elinde ve kafasında tuttuğu meşale müspet ilimdir" sözleriyle çağdaş uygarlığa ulaşmanın gerçek yolunu gelecek kuşaklara işaret etmiştir.²⁰

Ebedi Başkomutanımız Atatürk, eğitimin öğretimin yaşamın her alanında sürekli olarak devam ettirilmesini ister. Silahlı Kuvvetler mensupları için ise:

"Kışla bizde sadece harp öğretim yeri değil, aynı zamanda bir kültür ocağı, bir Sanat okuludur." sözleriyle her rütbeliye astlarını her konuda eğitecek öğretmen görevi vermiştir.

O, kendisi çok okuduğu gibi halkının da okumasını isterdi. Biz onun bu isteğini yerine getirebiliyor muyuz? Diğer bir deyimle yeterince okuyor muyuz? Okuduğumuzu anlıyor ve bunlar uygulamak için uğraş veriyor muyuz? Atatürk'ün hedef gösterdiği çağdaş uygarlık yarışında yerimiz nerede? Buna, toplum olarak birlikte bakalım:

Toplum ve yurttaş olarak, okuma alışkanlığımızın olup olmadığını, yeterince kitap okuyup okumadığımızı değerlendirmek için bu konudaki belirlenmiş ölçütleri kendimize örnek alabiliriz. Yılda 1-5 arası kitap okuyan okur, az okuyan, 6-20 arası kitap okuyan okur, okuyan, 21'den fazla kitap okuyan okur, çok okuyan ve bir okul bitirdiği halde ders dışı kitap okumayan okur ise, okumayan okur olarak kabul edilmektedir.²¹ Bu ölçütleri esas alarak kendimiz değerlendirebilir ve yurttaş olarak üzerimize düşen görevi yapıp yapmadığımızı, sorumluluğumuzu yerine getirip getirmediğimizi kendimize sorabiliriz.

Birleşmiş Milletler İnsani Gelişim Raporuna göre, Türkiye, okuma alışkanlığında 173 ülke arasında 86 ncı sırada.²² Listede Afrika ülkelerinden Tanzanya, Kongo, Uganda, Libya dahil bizden ileri durumda. Türkiye'de bir yılda basılan kitap sayısı 23 milyon, Japonya'da 4 milyar 200 milyondur. Bu rakamlara göre Japonya'da bir günde basılan kitap, Türkiye'de bir yılda basılmaktadır. Japonya'da yılda bir kişiye düşen kitap sayısı 25 iken bizde ancak 12.800 kişiye bir kitap düşmektedir.²³ Japon-

Armağanı Dergisi, KASIM 2006, s.4.

21 Turhan Oğuzhan; "Atatürkçü Eğitim Politikası ve Milli Eğitim" **ATATÜRKÇÜLÜK, (İkinci Kitap)**, Gnkur. Yayınları, M.E. Basımevi, İst. 1998, s.117,118.

22 Prof.Dr.Yahya Akyüz; "Atatürk'ün Türk Eğitim tarihindeki Yeri", **AAMD**, Sayı 10, KASIM 1987, s.75,76. Özen Topçu; **Atatürk ve Samsun**, Erol Ofset, Samsun 2005, s.140.

23 Dinçer Ülkü; "Atatürk ve Bilim", Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Dergisi, Cilt 1, sayı 1, Ank. EKİM 1987, s.24. Dursun Yaşa; **Atatürkçülüğün Esasları**, Aydoğdu Ofset, Ank. 1988, s.19.

18 Prof. Dr. Nilgün Sarp; "Atatürk ve Eğitim", **Atatürk Haftası Armağanı Dergisi**, KASIM 2000, s.3.

19 Prof. Dr. Nilgün Sarp; "Atatürk ve Eğitim", **Atatürk Haftası Armağanı Dergisi**, ATESE Bşk. Yay., Ank. Kasım 2000, s.11.

20 Prof. Dr. Reşat Genç; "Atatürk ve Eğitim", **Atatürk Haftası**

ATATÜRK VE EĞİTİM

ların %14'ü, Amerikalıların %12'si, İngilizlerin ve Fransızların %11'i düzenli kitap okurken, ülkemizdeki durum %0.01 yani on binde birdir.

Bir Norveçli kitaba yılda 175 \$, Alman 122 \$, İsveçli, Avustralyalı ve Belçikalı 100 \$, ABD'li 95 \$ harcarken, bir Türk'ün yılda kitap için harcadığı para yarım doların bile altında, sadece 45 cent'tir. Türkiye bu konuda, dünya ortalaması olan 1.3 \$'ın bile çok altında kalıyor.²⁴

Ülkemizde, 1.412 kütüphane, 570.000 de kırıathane bulunmaktadır. Buna göre, 55.949 kişiye bir kütüphane düşerken, 138 kişiye bir kahvehane düşmektedir.²⁵

1965 yılından bu yana üniversite bitirenlerin sayısı on dört kat arttığı halde, aynı yıla göre kitap okuyanların sayısı onda bire düşmüştür. Tür-

kiye'de, 1973-1975 yılları arasında 30 bin kitapçı varken, okuma oranları ve kitap satışının düşmesi nedeniyle kitapçıların sayısı günümüzde 6 bine düşmüştür. Bunlar da kitabın yanında başka malzemeler satarak ayakta durmaya çalışmaktadırlar.²⁶ Burada hemen şu soru aklımıza gelebilir. Efendim, bilgi sadece kitaptan mı öğrenilir. Çağımızın iletişim çağı olması nedeniyle gençler internet üzerinden istedikleri bilgiye erişebilir, diyebiliriz. Ancak, son zamanlarda ülkemizde Ortaokul ve Lise sonrası yapılan sınavlarda binlerce gencimizin sıfır puan alması interneti oyun aleti olmaktan çıkarıp da, bilgiye erişim aracı haline getiremediklerini ortaya koyuyor.

Gazete ve dergilerde de durum farklı değildir. Japonya'da 13.6 milyon, Almanya'da 4 milyon,

Atatürk'ün kurduğu Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi

24 Prof. Dr. İbrahim Ortaş; "Kitap Okuru Bir Toplum muyuz?" <http://turkoloji.cu.edu.tr>; Prof. Dr. Ali Murat Sümbül "Kitap Okuma Alışkanlıkları" www.ide.selcuk.edu.tr/konyaokuyor/ilkogretim_rapor.pdf, s.21.

25 Ülkelere Göre Kitap Okuma İstatistikleri.htm.

26 Hasan Demir; "Okuyanlar Canımıza Okuyor", **Yeniçağ Gazetesi**, 10 Ağustos 2009 Pazartesi.

İngiltere’de 4,5 milyon günlük satışı olan gazeteler bulunmaktadır. İsveç’in nüfusu 8,5 milyon olduğu halde günlük gazete satışı 4,5 milyondur. Ülkemizde ise günlük gazetelerin satış toplamı 3 milyonu geçmiyor. Japonların % 62’si, Almanların % 48’i gazete okurken bizde gazete okuma oranı % 5’tir.²⁷

Bugün bazı sıkıntılarımız var ise bunun nedeni eğitim eksikliğidir. Diğer bir deyişle bugün çekilen sıkıntılı bilgi sıkıntısıdır. Kendisini kurtaracak bilgisi olmayan uluslar başkalarının yükünü çekmek zorundadır. Çünkü dünyayı yöneten, kalem, mürekkep ve kâğıttır.

Bu gerçekleri gören ve eğitimin ülke kalkınmasındaki önemini bilen Atatürk, “Türkiye Cumhuriyeti’nin temeli kültürdür” diyerek devletimizin temelini eğitime ve bilime dayandırmıştır.

Prof Dr. Kerim Erim ve Dr. Adnan Adıvar’dan sonra, Einstein ile görüşme yapmış olan üçüncü bilim insanımız Prof. Dr. Münir Ülgür’ün, Einstein ile yaptığı görüşme konusunda söyledikleri bunu çok iyi anlatmaktadır:²⁸

“İTÜ tarafından General Electric’te eğitim çalışması yapmak üzere 1948’de ABD’ye gönderildim. Beni General Electric seçti. Çok zor kabaldu. Seçim için ABD’den profesör gelmiş, beni imtihan ederek ve sonra da benimle bir mülakat yaparak karar vermişti.

“ABD’de 2.5 sene kaldım. Philadelphia’da çalışıyordum ve Einstein’ın da Princeton Üniversitesi’nde olduğunu biliyordum. Einstein ile görüşmeyi istiyordum ama bunun gerçekleşebileceğine de çok ihtimal vermiyordum.

“1949 yılında bir gün üniversitedeki sekreterine telefon ettim ve görüşmek istediğimi bildirdim. Hiç beklemediğim bir şekilde hemen cevap geldi ve Einstein’ın beni beklediği bildirildi.

“Eşim ve ben o zaman 2.5-3 yaşında olan kızıyla birlikte Einstein’ın Üniversitesindeki ofisine gittik. Bizi çok sıcak bir şekilde karşıladı ve bizimle yakından ilgilendi. Küçük kızımı dizine oturttu ve piyano çaldı. Onu fevkalade mütevazı bir insan olarak gördük

“Bizi hemen kabul etmesinin nedeni, benim Atatürk’ün bir evladı olmamdı. Konuşmalarımız sırasında Atatürk’ü kastederek ‘Siz biliyor musunuz, dünyanın en büyük liderine sahipsiniz’ dedi. 1933 Üniversite Reformu sırasında Atatürk’ün kendisinin de Türkiye’ye gelmesini istediğini söyledi ve “Arkadaşlarım hep oradaydı ama burada imkânlar çok fazla olduğu için burayı tercih ettim” dedi.

Yaklaşık yarım saat konuştuktan sonra, bize memleketimize iyi şeyler götürmemizi önerdi ve ayrıldık.

Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Yavuz Akpınar’ın yaptığı bir araştırma.

Ülkelere Göre Kitap Okuma İstatistikleri.htm

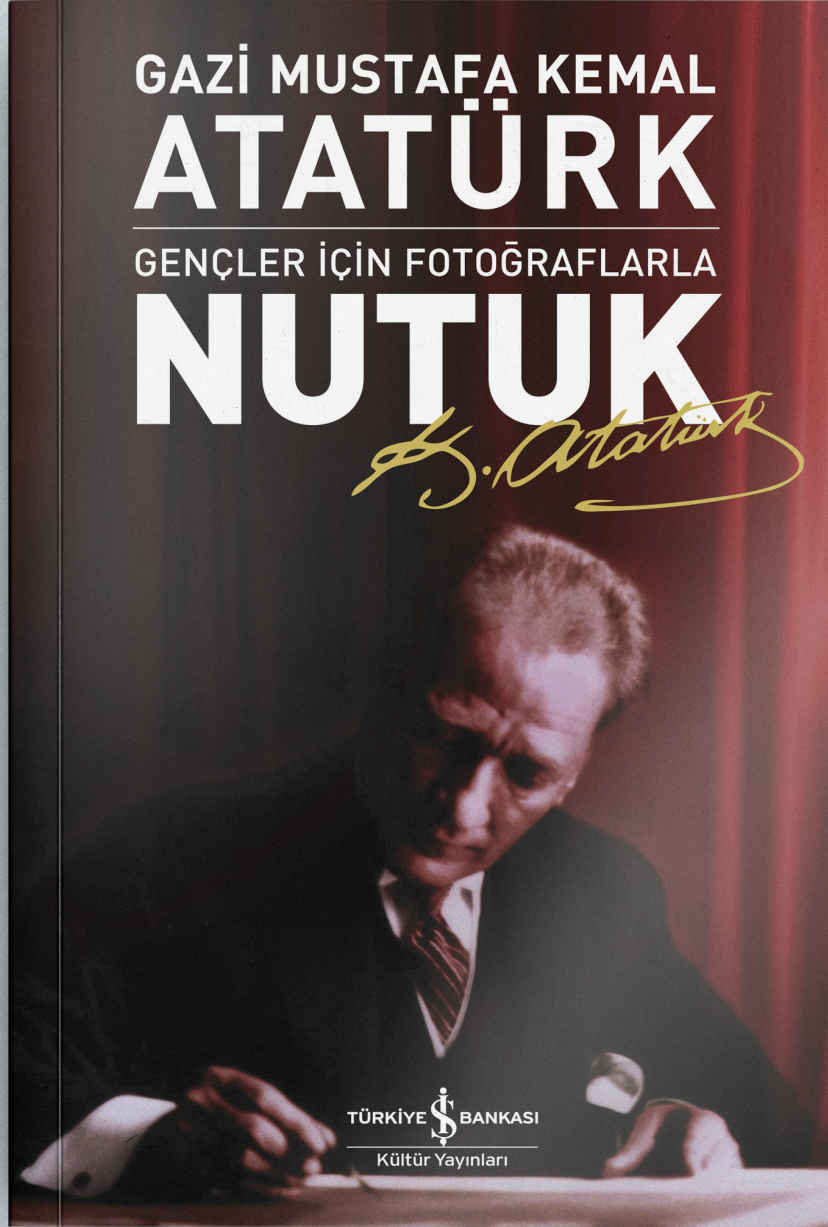
<http://wowturkey.com>, <http://deligazili.blocu.com>.

27 Atılım Ün. Kütüphane ve Dokümantasyon Müdürlüğü Bülteni.

28 Ülkelere Göre Kitap Okuma İstatistikleri.htm

ULUSAL EGEMENLİĞİMİZİN TARİHÎ BELGESİ

616 sayfa, 14 TL

Ankara-Bahçelievler
Kitabevimiz açıldı.
Yukarı Bahçelievler Mah. Aşkabat
Cad. No: 15 Çankaya / Ankara
Tel: (0312) 222 63 38

Kitabevlerimiz: İstanbul - Kadıköy, Tel: (0216) 348 97 84 Eminönü - Müze, Tel: (0212) 511 13 37 Caddebostan, Tel: (0216) 386 65 62
Beşiktaş, Tel: (0212) 258 77 43 Bakırköy, Tel: (0212) 571 20 32 Nişantaşı, Tel: (0212) 234 80 71 Taksim, Tel: (0212) 238 08 37
Ankara - Yenışehir, Tel: (0312) 430 33 66 Tunalı Hilmi, Tel: (0312) 324 10 73 • İzmir - Karşıyaka, Tel: (0232) 364 71 42
Diyarbakır - Ofis, Tel: (0412) 228 42 16 • Eskişehir - Tepebaşı, Tel: (0222) 220 49 13 • Konya - Selçuklu, Tel: (0332) 351 16 07
Kayseri - Melikgazi, Tel: (0352) 222 56 92 • Manisa, Tel: (0236) 231 69 24 • Mersin, Tel: (0324) 238 18 14
Samsun - Çiftlik, Tel: (0362) 233 38 30 • Trabzon Merkez, Tel: (0462) 326 98 39

Kurucusu olduğumuz İş Bankası Kültür Yayınları
yeni kitaplarla büyümeye devam ediyor.

TÜRKİYE BANKASI
Türkiye'nin Bankası

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE EGE ADALARI SORUNU BOYUTLAR, TARAFLAR (*)

Prof. Dr. Şerafettin TURAN^{1(**)}

Bugün Türk-Yunan ilişkileri söz konusu olduğunda iki taraf arasındaki anlaşmazlıklardan birinin de “Ege Adaları Sorunu” üzerinde düğümlendiği herkesçe bilinmektedir. Taraflar haklılıklarını savunurlarken coğrafyadan ve en çok da tarihten yararlanarak geçmişten örnekler vermekte, zaman zaman yapılan resmi açıklamalardan da sorunun NATO’yu ilgilendiren yönüne de değinilmektedir. Biz bu bildirimizde Türkiye ile Yunanistan arasında Ege Adaları anlaşmazlığının nasıl doğup geliştiğini ve özellikle de bu adalara egemen olmanın daha Türk döneminden önce uluslararası bir sorun olarak ortaya çıktığını ve Yunanistan’ın bağımsızlığına kavuşmasıyla birlikte kendilerine “Düvel-i Muazzama, Düvel-i Mütehabbe” yani “Büyük” ya da “Dost” denilen devletlerin yönlendirici bir rol üstlenerek sorunu kendi yararlarına ve aralarındaki ortak çıkarlara göre çözmeye çalıştıklarını belirtmeye gayret edeceğiz.

Öncelikle şurasını da vurgulamamız gerekir ki “**Ege Adaları**” deyimi, Bizans döneminde Ege Denizi’ndeki tüm adaları içerdiği halde tarihsel süreç içerisinde sorun, Anadolu kıyıları boyunca uzanan adalar üzerinde yoğunlaştığı için kapsamı giderek daralmıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde **Taşoz**’dan **Meis**’e kadar uzanan adalara, **Cezâir-i Bahr-i Sefid (Akdeniz Adaları)** adı verilmiştir. Bununla birlikte Rodos’un merkez olduğu adalar grubu **Güney Sporadlar** diye de anılıyordu. İtalyanlar 1912’de bu adaları işgal ettiklerinde Grekçe **Dodeca-nissas**’ın bir çevirisi olarak “12 Ada” adı da kullanılmaya baş-

landı. Osmanlı bürokratları bu adı da Arapça-laştırarak bir ara **Gezâir-i İsna-’aşer** deyimini de kullandılar. Ne var ki İtalyanların ele geçirdikleri Rodos ve 12 Ada’nın Yunanistan’a devredilmesi ile, **Taşoz, Semadirek, Limni Midilli, Sakız ve Sisam**’ın Yunanistan’a verilmesi konularında ana doğrultu aynı olmakla birlikte tutulan yol oldukça farklı bulunduğu ve böylece bilinçli olarak bir uluslararası sorun yaratıldığı için, biz bu bildirimizde **Taşoz**’dan **Sisam**’a dek uzanan adalar üzerinde duracağız.

1. ADALARDAKİ TÜRK EGEMENLİĞİNİN ÖZELLİKLERİ

Selçuklular ve Aydınoğulları Beyliği döneminde yapılan akınlar bir yana bırakılacak olursa, söz konusu Ege Adaları Osmanlı İmparatorluğu döneminde ve yüzyıla yakın bir süre içerisinde kesin olarak Türk egemenliği altına alınmışlardı. Gerçekten de Taşoz, İmroz ve Bozcaada İstanbul’un alınmasından sonra Fatih Sultan Mehmed tarafından 1454’te ele geçirildikleri halde, Sakız Adası bundan yüzyıl sonra 1568’de Kanunî Sultan Süleyman’ın saltanatının son yılında Osmanlı topraklarına katılmıştı. Sürenin bu denli uzamasına, adalardaki savunmanın gücü değil, doğrudan doğruya adaların özel durumu ve Osmanlı egemenlik anlayışı yol açtığı için, sonradan Türkiye’nin aleyhine kullanılmak istenen bu konu üzerinde biraz durmamız yerinde olacaktır.

Ege adaları Türk egemenliği altına alındıklarında yönetim bakımından önceleri **Kaptanpaşa Sancağı**’na bağlanmışlardı. Merkezi **Gelibolu** olan bu Sancak, XVI. yüzyıl sonlarında **Cezâir-i Bahr-i Sefid** Eyaleti’ne dönüştürülmüştü. 1867’de kabul edilen Vilayetler Nizamnamesi ile yeni bir idari düzen kurulurken de, **Biga, Midilli, Sakız, Rodos, İstanköy ve Kıbrıs, Cezâir-i Bahr-i Sefid Vilayeti** adı altında bir araya getirilmiş, fakat çok geçmeden **Biga ve Kıbrıs** Sancaklarını ayırmak ve İstanköy yerine de **Limni**’yi sancak merkezi yapmak suretiyle Vilayet’in Sancak sayısı 4’e indirilmişti. Bu değişiklikler sırasında Vilayet merkezi **Sakız**’la **Rodos**

1(*) Bu Yazı; Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Gnkur. Basımevi 1986, 21-23 Mayıs 1986 tarihlerinde yapılan Üçüncü Askeri Tarih Seminerinde sunulan bildirilerin yayımlandığı, Türk Yunan İlişkileri kitabında yayımlanmıştır.

(**) AÜ DCTF Öğretim Üyesi

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE EGE ADALARI SORUNU BOYUTLAR, TARAFLAR

arasında sık sık değiştirilmiş, sonunda Rodos'ta karar kılınmıştır.

İtalyan ve Balkan Savaşları öncesinde Vilayet'in idari teşkilatı şöyleydi: ²

Rodos Sancağı : Kazaları : Rodos, (Sömbeki ve Kerpe)
Midilli Sancağı : Kazaları : Pilmar (Plomation), Molova
Sakız Sancağı : Kazaları : Kilimli (Kalimnos), Leros, Karyot
Linini Sancağı : Kazaları : İmroz, Bozcaada

Öte yandan, Osmanlı yönetim anlayışının bir sonucu olarak söz konusu adalar halkına iç yönetimlerinde kimi kolaylıklar, hatta ayrıcalık denebilecek bazı haklar da tanınmıştı. Dinsel temeller üzerinde yükselmekle birlikte Osmanlı yönetiminin iki büyük özelliği, İslam devlet anlayışıyla açıkça çatışmadığı sürece topraklarına kattığı yerlerdeki eski uygulamaları, yas alan, vergileri sürdürmeye çalışmak ve Müslüman olmayan tebaaya belli sınırlar içerisinde tapınma ve eğitim-öğretim serbestliği tanımak diye özetlenebilir. Yükselme dönemlerinde itaat altına alman toplulukların yönetime ısınmaları bakımından yararlı olan ve Müslüman olmayan tebaaya ulusal benliklerini koruma olanağı sağlayan hoşgörüye dayalı bu uygulamanın, gerekli düzenlemelere gidilemediği için XVII3. yüzyıldan başlayarak İmparatorluğun aleyhine işlediği, Kapitülasyon denen ayrıcalıkları elde eden yabancı devletlerin de desteğiyle İmparatorluğun çökmesini hızlandıran bir etkene dönüştürüldüğü bilinmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun, idaresi altına aldığı geniş ülkelerde, buraların özelliklerine göre merkezîyetçilikten uzak, bir yönetim biçimi uygulayışının denilebilir ki en belirgin örneklerinden biri, Ege Adalarında karşımıza çıkmak-

tadır. Bunda Türk yönetiminin özelliğinin yanı başında adaların özelliğinin de büyük payı vardır. Çünkü Ege Adaları, daha Türk döneminden çok önceleri Bizans'a bağlı iken kimi Avrupa devletlerinin ele geçirmek istedikleri bir Önem kazanmış ve eğer deyim yerinde ise uluslararası bir sorun oluşturmaya başlamıştı. Gerçekten de, Haçlı Seferleri ile birlikte Ortadoğu'ya açılan ve **Levante** dedikleri Doğu Akdeniz'de çok önemli olan ticarete egemen olmak isteyen Venedik ve Ceneviz gibi dönemlerinin güçlü deniz devletleri, Bizans'a bağlı olan adalara yerleşebilmek için açık bir yarışa girişmişlerdi. IV. Haçlı Seferi'nde Bizans İmparatorluğu'nu parçalarken tüm Yunanistan'ı ve Ege Adalarını kendi payına katarak üstünlük sağlayan **Venedik**, çok geçmeden büyük rakibi Ceneviz ile karşı karşıya gelmiş ve Sakız, Midilli gibi önemli adaların Cenevizli ailelerin eline geçmesine engel olamamıştı. XIV. yüzyıl başlarına gelindiğinde Kudüs'ten ayrılmak zorunda kalmış olan St. Jean Şövalyelerinin **Rodos ve 12 Ada'yı** işgal etmeleri adalara egemen olmak isteyen yabancı güçlerin sayısını 3'e çıkarırken, biraz sonra **Aydın ve Saruhan Oğulları'nın** devreye girmeleriyle Adalar sorunu yeni boyutlar kazanmıştı.

Hatırlatmakta yarar olsa gerektir ki, Osmanlı imparatorluğu adaları Yunanistan'dan ya da Bizans'tan değil Venedik'ten, Ceneviz'den ve Rodos Şövalyelerinden almıştı. Bunun bir sonucu olarak da adalar halkına kendi dinlerini ve dillerini korumak, kendi dillerinde öğretim yapmak hakkını tanınırken buralarda Venediklilerin ve Cenevizlilerin uyguladıkları, yönetim biçimini kısmen, olsun sürdürmekte de bir sakınca görülmemişti. Çünkü klasik Osmanlı egemenlik anlayışına göre önemli olan, aman dileyenlerin **ehl-i zimmet** statüsüne alınmaları, yani devletin yüksek hâkimiyetini kabul etmek, düşmanca, davranmamak ve belirli vergileri ödemek koşullarıyla kendi cemaatlerini ilgilendiren konularda serbestçe davranmalarına olanak sağlamak idi. İç yönetimde tanınan bu kolaylıklar mali, hatta adli konuları da kapsamakta ve birer fermanla saptanmakta idi.

Başlangıçta adalara tanınan haklar şöyle

2 İdari Taksimat için bk. Şirafettin Turan, VIII.Yüzyıldan Osmanlı İmparatorluğu'nun İdari taksimatı, Atatürk Üniversitesi 1961 yaylığı s. 201-232.

Karal E. Ziya; Osmanlı Tarihi, c. VII, s. 338

Hilmi, İbrahim; Memalik-i Osmaniye Cep Atlası, İstanbul, 1323

özetlenebilir: Büyük adaların yönetimi halk tarafından seçilen ve genellikle 12 kişiden oluşan **Demogerondia** denilen yerel bir meclise bırakılmıştı. Bu meclisin başkanına da **Demogeron-te** deniyordu ki bir tür belediye başkanı ya da şehir kethüdası demektir. Her adaya, geliriyle orantılı yıllık bir vergi saptanmıştı. **Maktu** adı verilen bu vergi yerel meclislerce halktan toplanıyor ve belirli zamanlarda adaya gelen Türk hazine görevlilerine teslim ediliyordu. **Maktu** vergiyi ödeyen adalar halkı, bazı vergi yükümlülüklerinden bağışık sayılmışlardı.

Ne var ki Osmanlı imparatorluğu **Imperium** anlayışı doğrultusunda adalara tanıdığı bu hakları sakıncaları ortaya çıktığında kaldırmak, daraltmak olanağını bulamamış, aksine genişletmek zorunda kalmıştır. Bunun nedenini 1883'te Midilli Mutasarrıfı bulunan Namık Kemal çok özlü olarak şöyle belirtiyor:

"Hristiyanlara... her ne türlü müsaade verilirse o müsaadeler hemen kazanılmış hak (hukuk-ı müktesebe) adını almakta ve Avrupa'nın işe karışması yüzünden hiçbir vakit geri alınmamakta veya kaldırılamamaktadır."³

Özellikle Yunanistan'ın bağımsız bir devlet oluşundan sonra Ege Adalarına tanınan eski kolaylık ve ayrıcalıklar, bir özerklik olarak yorumlanmaya başlanmış ve varsayılan özerklik de adaların bağımsızlığa kavuşturulması için bir dayanak olarak kullanılır olmuştur. Hele İtalyanlar Rodos ve 12 Ada'yı işgal ettiklerinde Yunanistan öteki adaların eskiden özerk olduklarını, ittihat Terakki Hükümeti'nin bu hakkı geri aldığına öne sürerek bağımsızlıktan dem vurmaya başlamıştır! Burada gözden kaçmaması gereken bir nokta, adalara özerklik tanıdığı iddia edilen fermanlardan birçoğunun her nedense asıllarının bugüne kadar ortaya çıkarılamaması, kimi yerlerde de hiçbir belgeye yani fermana dayanmadan bazı ayrıcalıkların verildiğinden söz edilmesidir, örneğin, Balkan Savaşı'ndan az önce, Les Hes de L'Egee. Leurs privileges. Avec documents et notes statistique ; (Ege Adaları,

3 Namık Kemal'in Hususi Mektupları; III,Haz.F.Ab-dullah Tansel, Ankara 1973 s. 312.

Onların Ayrıcalıkları) adıyla bir kitap yazan ve bu eseri Londra, Sevr hatta Lozan Konferanslarında Büyük Devletlerce bir delil olarak kullanılan Jeanne Stephanopöli, Sakız'a 1694'ten önce bir "antlaşma" (?) ile birçok ayrıcalıklar tanıdığını öne sürmekte ve bunları 7 madde altında sıralamaktadır.⁴ Ona göre adada yalnızca **mousselim** (kuşkusuz: mütesellim) denen tek bir görevli bulunacak ve hiçbir Türk ailesi Ada'da oturamayacaktı (!). Hangi fermanla ya da antlaşmadan alındığı gösterilmeksizin öne sürülen bu hükümlerin asılsızlığı, Sakız'da mütesellim dışında da pek çok Türk yönetici ve görevlinin bulunması ve çoğunluğu sağlamasalar da, yüzlerce Türk ailesinin Ada'da oturması gerçeği karşısında kolaylıkla anlaşılmaktadır. Nitekim yalnız erkek nüfusa göre yapılan 1831 sayımında Sakız'daki Müslümanların sayısı 791 kişi olarak saptanmıştı.⁵

Böyle olmakla birlikte adalar sorununun Büyük Devletlerce ele alındığı Londra görüşmelerinde, Yunanlıların ve onları destekleyen Fransa ile İngiltere'nin ellerindeki kozlardan biri, adalara verilen eski ayrıcalıklar olmuştur. Bu yüzden de Londra Elçisi Tevfik Paşa, İngiliz Dışişleri Bakanlığı'na verdiği 9 Temmuz 1912 günlü bir muhtıra, her emlak sahibinden ayrı vergi almak yerine, her adadan toptan bir vergi almanın kolaylığı nedeniyle adalara, vergi toplama bakımından bazı kolaylıklar sağlandığını, "her adaya yeterince tercümanlar gönderilememesi yüzünden" de adalıların kendi dillerinde dilekçe verme hakkının tanındığını belirterek, bunların "özerklik" anlamına geleceğini ve **panhelenistlerin** bu durumdan siyasal argümanlar çıkaramıyacaklarını savunmaya çalışmıştı.⁶

Ancak Tevfik Paşa'nın çabası boşunaydı.

4 s.49 vd. Bu iddia Mehmet Saka tarafından gerçek gibi kabul edilmiştir.: Ege Denizi'nde Türk Hakları, İstanbul, 1974, S. 73.

5 Karal; Osmanlı İmparatorluğu'nda İlk Nüfus Sayımı, 1831, Ankara, 1943, s. 160.

6 Fransızca metin: Bilal Şimşir, Ege Sorunu, I, Ankara, 1976, s. 216

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE EGE ADALARI SORUNU BOYUTLAR, TARAFLAR

Çünkü panhelenistler adalılara tanınan eski haklar ve ayrıcalıklarla birlikte Osmanlı yönetiminin özelliğinden kaynaklanan diğer verileri de Türklerin aleyhine kullanmakta kararlı idiler. Bunların başında da adalardaki Türk ve Hristiyan nüfus oranları geliyor, bunu da eğitim-öğretim kuramlarının sayıları ile etkenlikleri izliyordu.

Osmanlı yönetimi biraz da “çok uluslu imparatorluk” kavramından doğan bir yaklaşımla, egemenliği altına aldığı yerlerde “iç barış”ı sağlamaya öncelik vermiş, bu nedenle de sistemli bir İslâmlaştırma ya da Türkleştirme siyasası gütmemişti. Bu anlayışın doğal bir sonucu olarak Ege Adalarına da yeter sayıda resmi görevli ve “müstahfız” denen koruma birlikleri dışında Türk nüfus nakletmeye pek önem vermemişti. Bunda, karalarda yaşamaya alışmış olan Türklerin adalara ve denizlere ısınamamalarının da payı olsa gerektir. Çünkü Kıbrıs gibi büyük bir adaya Anadolu’dan **sürgün** (zoraki göç) edilen Türkler bile, geri dönmek için çeşitli çarelere başvurmuşlardı. Bütün bu nedenlerle Ege Adalarında nüfus yönünden Müslüman-Türkler hiçbir zaman çoğunluğu sağlayamamışlardı.

1831’de yalnızca erkeklerin sayıldığı ilk nüfus sayımında adalardaki durum şöyle saptanmıştı: ⁷

	Türk-İslam	Reaya (Hristiyan)	Toplam
Bozcaada	439	793	1.232
Limni	511	4.937 (43 Kipti)	5.491
Midilli	2.158	8.878	11.036
Sakız	791	8.558 (16 Kipti, 69 Yahudi)	9.434

Bu adaların dışında, Taşoz’da yazılan 1.821 erkek nüfusun yalnızca Hristiyanlardan oluştuğu, Semadirek’te ise 430 Hristiyanı karşılayan Müslümanın yaşadığı dikkati çekmektedir.

Adalardaki nüfus sayısı zamanla değişmekle birlikte oranın Türkler lehine gelişmediği açıktır. Üstelik adalardaki en mamur ve zengin bölgeleri yerli Hristiyanların elinde bulunmakta,

Türkler ise korumakla yükümlü oldukları hisaralarda, kale mahallelerinde oturmaktadırlar Namık Kemal, 1877’de **Midilli**’deki durumu şöyle anlatıyor :

Midilli’nin en mamur mahallesi dediğim Hristiyan mahallesidir. Herifler memleketin en güzel cihetini tutmuşlar, içlerine karışan Firenkler o güzel yerlerin güzellerinden güzelini’ ele geçirmişler... O kadarcık ufak bir yerde bu kadar çok olan bayındırlık hareketleri Midilli’yi Boğaziçi’ne tercih ederse buna değer... Kalede İslamın fukara takımı oturuyor... Gelelim kalenin güney cihetine. Burası İslam mahallesidir. Biçare milletin hali gibi, daima yukarıdan aşağıya eğimli olarak uzanıyor...” ⁸

Osmanlı yönetimi adalarda nüfus yönünden çoğunluk sağlamayı önemsemezken Yunanistan, başından beri saptadığı **Megali ideası**’nı ya da **Enosis**’i gerçekleştirebilmek için nüfus üstünlüğünü çok büyük bir destek olarak kullanmaya başlamış, bu nedenle de adalardaki Hristiyanların sayısını artırmaya, Türkleri ise buralardan göç ettirmeye çalışmıştı. Nitekim Balkan Savaşı sırasında **Midilli**’yi işgal ettiğinde buradaki Türklerin kayıklarla Anadolu’ya “hicret” etmelerine izin vermesi, ⁹ aslında bir lütfkarlığın değil güttüğü siyasanın bir sonucu idi. Yine bu amaçladır ki Osmanlı İmparatorluğu ile Yunanistan arasında imzalanan 14 Kasım 1913 tarihli Atina Barış Antlaşması’na, Yunanistan’a bırakılan yerler halkından olup Osmanlı ülkelere, dışında oturanlara Yunan uyruğuna geçmeleri için 6 aylık süre tanıyan bir protokol eklenmişti. ¹⁰

Ege Adalarının Osmanlı İmparatorluğu’ndan ayrılmak istemelerinde ve Yunanistan’a katılmalarında, halkın bu yönde eğitilmeleri bakımından buradaki okulların da büyük payı olmuştur. Kendilerine ana dillerinde. öğretim hakkı tanınmış olan yerli Hristiyanlar, başından beri okullaşmaya büyük önem verir ve Yunanis-

⁸ 5 Ağustos 1877 günlü mektubu; Namık Kemal’in Hususi Mektupları, II, Ankara

⁹ ATASE Arşivi, Balkan Harbi, Kl. 297, Dos, 7, F. 2-32

¹⁰ Antlaşmaya ekli 3 protokolden ilki.

⁷ Karal, s. 211

tan'ın da desteğiyle etkinliklerini artırırlarken Osmanlı yönetimi bu alanda da oldukça gerilerde kalmıştır. İmparatorluk döneminde cemaat okulları ile yabancı devletler tarafından açılıp yönetilen okulların sayılarını ve etkinliklerini genç bir arkadaşımızın, İlknur Polat'ın sürdürmekte olduğu doktora çalışması sona erdiğinde hep birlikte göreceğiz. Şimdiden ortaya çıkan gerçek, eğitim öğretimde büyük hamlelerin yapıldığı kabul edilen ikinci Meşrutiyet öncesinde de durumun pek de sanıldığı gibi olmadığıdır.

Özetle denilebilir ki, Ada halkı nüfus oranlarının gerektirdiğinden de fazla sayıda bir okullaşmayı gerçekleştirmişlerken, merkezi yönetim Türklerin oturdukları bölgelerde ve köylerde birer okul açamamıştır. Stephanopoli, sözü geçen kitabında 1912'de üzerinde durduğumuz adalardaki Hristiyan okullarının sayısını 255 olarak göstermekte, ayrıca Midilli, Sakız ve Sisam'da birer "gymnasium" (lise) bulunduğunu belirtmektedir. Yine onların verdiği rakamlara göre bu okullarda 715 öğretmen bulunmakta ve 35.635 öğrenci eğitim görmektedir.¹¹ Bu rakamlar mübalağalı da olsa salnamelere göre 204 köyü bulunan bu adalarda okulsuz köy aşağı yukarı yok demektir.

Buna karşılık Türk bölgeleri çoğunlukla okuldan yoksun kaldığı gibi varolan okullar da istenen düzeyde bir öğretim vermekten uzak görünmektedir. Örneğin, Namık Kemal, 1880'de Midilli'deki okulların durumunu acıklı bir tablo olarak sergilemektedir: Onun belirttiğine göre, Ada'da sayıları birkaçı geçmeyen sübyan okullarındaki öğretmenler yetersizdir; çocuklara "harekeli yazı okutmaktan" öteye bir şey yapamamaktadırlar. Mevcut 2 rüşdiye (ortaokul) ise sübyan okullarından daha kötü durumdadır. Bu nedenle "birkaç kişi dışında Ada'da imlası ve manasıyla yazı yazabilecek" kimse çıkmamaktadır.¹² Bu nedenle o, var gücüyle yeni ve düzenli okullar açmaya çalışmış, ancak açığı kapama olanağı bulunamamıştır.

¹¹ a.g.e.; s. 149'daki tablo.

¹² Valiliğe 2 Ekim 1880 günü layihası, Ayn. Esr. III. S. 35

2. YUNANİSTAN'IN BAĞIMSIZLIĞI - EGE ADALARI SORUNU VE BÜYÜK DEVLETLER

Bugün çözülmesine çalışılan Ege Adaları sorunu, denilebilir ki Yunanistan'ın bağımsızlığı ile birlikte belirgin bir hal almış ve Büyük Devletlerin çok yönlü çabaları ile de günümüze dek sürdürülmüştür.

1821'de başlayan **Mora** İsyanı çok geçmeden **Sakız, Sisam ve Rodos** gibi büyük adalara da sıçramış ve yerli Hristiyanlardan bir kısmı bağımsızlıklarını ilan edip gemilerine Yunan Bayrağı çekmekten çekinmemişlerdir. Ancak Osmanlı yönetimi adaları yeniden itaat altına almayı başarmış ve Mora'da da duruma hâkim olmaya yüz tutmuştu. İşte bu sırada üçlü bir ittifak kuran İngiltere, Fransa ve Rusya, 16 Kasım 1828'de Londra'da imzaladıkları bir protokol ile **Mora** ve ona bağlı adalarla **Kiklad** adıyla tanınan adalar grubunu "geçici olarak kendi himayeleri altına" aldıklarını ilan etmişlerdi. Buraların geleceğini, Bab-ı âli ile anlaşılarak "3 Büyükler" saptayacaktı!¹³ Artık Ege Adaları konusunda hareket ve karar serbestliği Büyük Devletlerde olacaktı.

Yunan isyanını desteklemek için Osmanlı İmparatorluğu'na karşı savaşa girmekten çekinmeyen Rusya, 14 Eylül 1829 Edirne Antlaşması ile Bab-ı âli'ye Yunanistan hakkında Üç Büyüklerin kendi aralarında imzalamış oldukları Londra Protokollerini peşinen kabul ettirmeye de muvaffak olmuştu. Söz konusu protokollerden 22 Mart 1829 tarihli olanı, Yunanistan'ın Osmanlılara vergi veren, ancak içişlerinde tümüyle bağımsız bir devlet olmasını öngörüyor; bununla birlikte bu yeni devlet için kesin bir sınır saptamıyordu. Ustaca hazırlanan bu metin ve Edirne Antlaşması'na konan hüküm, Yunanistan'ın İmparatorluktan tamamiyle kopması için açık bir kapı idi. Gerçekten de Edirne Antlaşmasından sonra İngiltere, Fransa ve Rusya, 22 Mart 1829 günlü protokolden vazgeçerek yine Londra'da 3 Şubat 1830'da

¹³ Fransızca metin: Stephanopoli, Ayn.esr. s. 153

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE EGE ADALARI SORUNU BOYUTLAR, TARAFLAR

yem bir protokol imzalamışlardı. Üç Büyükler bununla tam bağımsız bir Yunan devleti kuruyorlar ve onun sınırlarını da kendileri saptıyorlardı: Henüz Türklerin elinde bulunan **Ağrıboz** Yunanistan'a verilirken, 39° kuzey enlemi ile 26° doğu boylamının ötesinde kalan adaların Osmanlı İmparatorluğunda kalması öngörü-lüyordu.¹⁴ Büyük Devletlerin bu karar 8 Nisan 1830 tarihli ortak bir nota ile Bab-ı âli'ye bildirilmiş, karşı koymaya gücü yetmeyen Osmanlı Hükümeti de, Şeyhülislam Efendi'nin 'Müslüman topluluğunu şer ve zarardan koruma' gerektiği yolunda verdiği fetva üzerine kendi topraklarında ilk bağımsız Hristiyan devletin kurulmasını kabul etmişti.¹⁵

Londra Protokolleri ile **Taşoz'dan Meis'e** kadar uzanan tüm Ege Adaları Türkiye'de bırakılmıştı; ama, bir yandan siyasal bir güç haline gelen Yunanistan'ın buraları kendi topraklarına katma çabalan, öte yandan Adalar konusunda söz ve karar hakkını «İlerinde tutmak isteyen Büyük Devletlerin müdahaleden geri kalmamaları ortaya çıkan sorunu canlı tutacak ve giderek ağırlaştıracaktır.

Bağımsız bir Yunanistan'ın kurulması karşısında Sadarete gönderdiği bir Hat'da üzüntüsünü belirten II. Mahmud, Büyük Devletlerin çabalarından hiç söz etmeksizin yenilginin nedenlerini, başta bazı memurlar olmak üzere sorunun, nereye varacağını kestiremeyen halkın "gayret ve diyanet"ten yoksun bulunmalarına bağlamakta kuşkusuz ki tamamı ile haklı değildi. Ancak, "Bundan böyle eski usul üzere gidilir ve kendimizi toplamayıp bu hal üzere durulur ise, Allah korusun, artık işin nereye dayanacağı, biraz düşünce ile kestirilebilir" ¹⁶ derken can alıcı noktayı isabetle vurgulamıştı.

Acaba Osmanlı yönetimi gidişi görüp Ege Adalarının elden çıkmaması için gereken ön-

lemleri bundan böyle olsun alabilecek miydi ?

Sonuca bakarak bu önlemlerin alındığını söyleme olanağına ne yazık ki sahip değiliz. Bununla birlikte ısrarla belirtilmesi gerekir ki XIX. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğunda sorun olan şey yalnızca Ege Adaları değildi. İmparatorluğun yaşaması ve yaşatılması en büyük sorun 'halini almıştı. Adalara gelince, biraz geç kalınmıştı, yönetim kademelerindeki tutukluklar, yöneticiler arasında eksik olmayan çekişmeler ve yabancıların arkası kesilmeyen dilek ve baskıları, sorunun serinkanlılıkla ele alınmasını güçleştirmişti.

Fatih Sultan Mehmed'in Rodos Sefer'ine karadan katılması bir yana bırakılırsa, adaları ziyaret eden ilk Osmanlı Padişahı Abdülmecit olmuştu. O, 1845'te 24 gün süren bu gezisinde **Limni, Girit, Rodos, İstanköy ve Sakız** adalarını görmüştü.¹⁷ Güven ve moral yönlerinden olumlu etkiler yapan bu geziye rağmen yeni düzenlemelere gidildiği Tanzimat döneminde de adalarda pek fazla bir şey yapılamamıştı. Bunun en somut örneğini, **Midilli'de** 2,5 yıl ikamete zorlandıktan sonra Midilli Mutasarrıflığına atanan Namık Kemal'in girişimlerinde ve yakınmalarında buluyoruz. O, hastalığı teşhis etmiştir: Gerekli önlemler alınmadığı takdirde Midilli'nin elden çıkacağını, bununla da kalmayıp tüm **Cezâir-i Bahr-i Sefid** Vilayeti'nin hatta bütün Anadolu'nun "askerlik ve hükümet" yönlerinden uyumsuzluk içine düşeceğini, yani büyük bir tehlikenin baş göstereceğini belirtmektedir. Ada'da eğitime önem verilerek Müslümanların bulundukları her köye en aşağı birer okul yapılmasını, tarımın geliştirilmesini, sanayii geliştirmek için karma bir sanat okulu açılmasını ve idare örgütünün yeniden düzenlenmesini isteyen Namık Kemal, Vilayet'e sunduğu 2 Ekim 1880 tarihli raporunda "Buraları mülkün diğer yerleriyle karşılaştırarak devlete vereceği faydanın oranını düşünerek idare edersek, o yararlardan başka buralara sahip olmaktan bile yoksun" kalınacağını vurgulamak-

14 O tarihte Londra'da Yunanistan'a ilişkin 3 ayrı protokol imzalanmıştı: G. Noradounghian, Recueil d'actes internationaux de l'Empire Ottoman, II, s. 177-182.

15 Fetva metni: A. Lutfi, Tarih, II s. 14

16 Turan, Şerafettin; 1829 Edirne Antlaşması, DTCF Dergisi, c. IX, Sa. 1-2, (1951) s. 144

17 Karal; Osmanlı Tarihi, VI, s. 103

tan da çekinmemiştir.¹⁸ Ne var ki Midilli Mutasarrıfı'nın önerilerinden ancak % 2'si kabul edilmişti. Bu yüzden de Namık Kemal, kendini "bal yapmaz arı" gibi hissetmeye başlamıştı. Üstelik, bir süre sonra Bahriye Nezareti'nce düzenlenen bir mazbatada "Rumları hükümet aleyhine kışkırtmakla" suçlanmaktan da kurtulamamıştı!¹⁹

Öte yandan aralarına İtalya'nın da katıldığı Büyük Devletler adalarda olup bitenleri yakından izlemeye ve Osmanlı Devleti'ne istediklerini kabul ettirmek için bu adaları birer koz olarak kullanmaya koyulmuşlardı. Örneğin, Midillili Rum balıkçıları İtalyan balıkçıları arasında patlak veren bir çatışmayı öne süren İtalya'nın şikâyeti üzerine 1880'de Mutasarrıf Namık Kemal hakkında soruşturma açılmış ve kendisi 3 ay süreyle görevinden açıkta kalmıştı.²⁰ Bu yüzyılın başında da, II. Abdülhamid döneminde Fransız uyruklu 2 kişiden alınan borç para ödenmediğinde, Fransa donanması Midilli'yi kuşatmış ve ancak Osmanlı Devleti'nin yeni güvenceler vermesi üzerine kuşatmayı kaldırmıştı.²¹ Bundan birkaç yıl sonra, 1905'te Makedonya konusundaki önerilerini Osmanlı Hükümeti'ne kabul ettirmek isteyen Büyük Devletlerden 5'inin (İngiltere, Fransa, Rusya, Avusturya-Macaristan ve İtalya) donanmaları Midilli'yi işgal vs posta-telgraf merkezine el koymuşlardı. Bunun sonucu II. Abdülhamid'in Makedonya'da Mali denetimi de kabul etmesi olmuştu.²²

3. BALKAN SAVAŞI VE ADALARIN İŞGALİ:

Osmanlı Hükümeti, İkinci Meşrutiyet döneminde adalarda Türk yönetimini ve damgasını biraz daha yerleştirmek için yeni bir girişimde bulunmuştu. 1909 Temmuz'unda Vali'ye gönderilen bir telgrafta "özerklik" olarak yorumla-

nan eski ayrıcalıklardan bir kısmının kaldırıldığı ve adalarda da diğer vilayetlerdeki yönetim biçiminin aynen uygulanacağı bildirilmişti. Buna göre Maktu vergi yalnızca arazi vergisi karşılığı sayılıp "aşar" ile askeri yükümlülükten bağıışıklık için "bedel" ödenmesi zorunlu olacak, devlet dairelerinde ve mahkemelerde Türkçe kullanılacaktı. Adalar halkı eski ayrıcalıklarını yitirmemek için her yerde protesto mitingleri düzenlemeye başlamışlar ve İstanbul'a temsilciler göndererek de yeni kararlardan vazgeçilmesini istemişlerdi. Artan itirazlar ve Büyük Devletlerden gelen istekler karşısında Hükümet kesin karar verilmeye değin yeni uygulamayı durdurmak zorunda kalmıştı.²³ Kesin karar verilmeye kadar da aradan 2 yıl geçmiş ve Ege Adalarının bir kısmı İtalyanların geriye kalanı da Yunanlıların işgali altına düşmüştü!

Libya'yı ele geçirmek için Osmanlı İmparatorluğu'na karşı savaşa giren İtalya'nın 1912 Mayıs'ında hiçbir güçlükle karşılaşmaksızın 15 gün gibi kısa bir sürede **Rodos ve 12 Ada'yı** işgal etmesi, Adalar sorununa yeni boyutlar getirirken burada ele aldığımız diğer adaların da Yunanistan'ın eline geçmesinde büyük rol oynamıştı. İtalyanlarca işgal edilen adalardaki Rumların temsilcileri 4 Haziran 1912'de **Patmos** Adası'nda bir kongre düzenlemişlerdi. Buna Yunanistan'dan gelen resmi görevli 2 kişi de katılmıştı. Adaların geleceğinin tartışıldığı toplantıda, "Osmanlı egemenliği altında bir özerklik" isteyen eski Rodos Mebusu Kostantin idi, protestolarla Kongre'den çıkarılmış ve "Egeliilerin yüzyıllık ulusal isteklerinin anavatan Yunanistan'la birleşmek" olduğuna karar verilmişti.²⁴ Bunu, Ege Adaları Dernekleri Federasyonu adına 1878 Berlin Antlaşması'nı imzalayan devletlerin Atina'daki temsilcilerine verilen 22 Haziran 1912 tarihli bir muhtıra izlemişti. Bunda Osmanlı yönetiminin adalara 'tanındığı' eski ayrıcalıklardan vazgeçmesinden yakınıyor

18 Metin: N. Kemal'in Hususi Mektupları, III, s. 33-51

19 a. g. e.; s. 328.

20 a. g. e.; s. 67 vd.

21 Karal; Osmanlı Tarih, VIII, s. 433 vd.

22 a.g.e.; s. 161

23 Stephanopoli; 169 vd.

24 Kongre kararlarının Fransızca metni: Ayn. Esr. 78 vd. Bu konuda Atina Elçiliğinin Hariciye Nezareti'ne yazısı: Bilal Şimşir, Ayn. esr.196 vd.

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE EGE ADALARI SORUNU BOYUTLAR, TARAFLAR

ve adalara, Büyük Devletlerin güvencesi altında federasyon biçiminde tam bir bağımsızlık sağlanması isteniyordu.²⁵ Böylece Yunanistan daha Osmanlılara karşı savaşa girişmeden önce adalarda harekete geçmişti ve Büyük Devletlerin de katkılarını artırmak için çalışmalar hızlanmıştı.

İtalya ile savaşın sürdüğü ve henüz barış görüşmelerine geçilmediği 1912 baharında 4 Balkan devleti arasında oluşturulan ittifak, Osmanlı İmparatorluğu'nu Rumeli ve Batı Anadolu sahilleri boyunca yeni bir savaşla karşı karşıya getirmişti. Kuşkusuz ki Ege Adaları için de bir Yunan saldırısı söz konusu idi. İçinde bulunulan şartlarla kara ve deniz kuvvetlerinin durumu, böylesine bir savunmayı gerçekleştirmeye elverişli görünmüyordu. Öyleyse zaman kazanmak ve en iyisi mi Büyük Devletlerden bazılarının yardımlarını sağlamak ve Balkan devletlerinden bir kaçını da kendi tarafımıza çekmeye çalışmak en iyi yol idi. ATASE Arşivi'nde bulunan ve 29 Eylül 1912'de yani Karadağ'ın savaş ilanından 9 gün önce Genelkurmay Dairesi'nden Başbakanlığa yazılan tezkirede, Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan'la savaşmak ihtimalinden söz edilerek şöyle devam ediliyordu:

“Bizim şu vaziyette bulunmaklığımız pek tehlikeli olmakla beraber, özellikle askerlerimizin birkaç seneden beri sürekli olarak silahlı davetlerle yorulmuş ve teçhizatla araç - gereç yönünden ordunun noksanlarının tamamlanması için iç ve dış gailelerden uzak olarak en aşağı 5 senelik bir müddetin kazanılması gerekli bulunmaktadır. Başbakanlık bu ciheti dikkate alarak ve aynı zamanda Balkan hükümetlerinin muhtemel saldırılarının Avrupa'daki Büyük hükümetler gruplarından hangisince korunacağını da düşünerek **Sırbistan**, ile **Romanya**'nın bizim lehimize olarak savaşa katılmalarına çalışmalıdır. Aynı zamanda, Avusturyalıların ve Rusların Balkan hükümetlerine yardım etmeleri önlenmeli ve Büyük hükümetlerden bazılarının bize dostça yardımları sağlanmalıdır...”²⁶

25 a.g.e.; 187-191

26 ATASE Arşivi; Kl. 98,Dos.21, F. 1-3

Ekleme gerek yoktur ki, Balkanlar'da ve Büyük Devletler arasında olup bitenlerden habersizce hazırlanmış olan bu öneriler demetini, sıcak savaşın eşiğine gelinmişken gerçekleştirmeye hiçbir hükümetin gücü yetmezdi. Aslında işbaşındaki Gazi Ahmet Muhtar Paşa kabinesi yeni savaş karşısında Genelkurmay Dairesi kadar umutsuz değildi. Nitekim Balkan devletlerinin verdikleri ortak notanın görüşüldüğü 13 Ekim 1912 günlü Meclis-i Vükela toplantısında, Bahriye Nazırı Mahmut Muhtar orduların noksanlarının tamamlanması için, yalnızca 2-3 gün daha vakit, kazanmaktan söz etmiş, Sadrazam da Balkan devletleriyle ilişkilerin kesilmesiyle birlikte “düvel-i muazzamaya” gerekli bilgilerin verilmesi görüşünü savunmuştu.²⁷ Ancak Ahmet Muhtar Paşa savaştan sonra kendisine yöneltilen eleştirileri, “artık birbirini izleyen hücumlara eldeki kuvvetler ne olursa olsun karşı koymaktan... ve diğer taraftan da millet ve askerin manevi kuvvetlerine hizmet etmek «gibi çareler aramaya çalışmaktan başka elde başvurulacak bir vasıta kalmamıştı” diye cevaplandırmaya çalışacaktı.²⁸

Balkan Savaşı'nın başlamasıyla Ege Adalarının savunulması da yeniden güncellik kazanmıştı. Osmanlı donanması hareket gücünü neredeyse tümüyle yitirmiş, mevcut gemiler de onarıma alınmıştı. Ayrıca Trakya'daki kara savaşlarına daha çok önem verildiği için Bahriye Nazırı Mahmud Muhtar daha savaşın ilk günü bir kolordu komutanlığını üstlenerek sınıra gönderilmiş ve söz konusu bakanlığın vekâleten yönetilmesi uygun görülmüştü. Adaları savunmak için takviye birlikleri gönderme olanağı da yoktu. Bu nedenle, adaların “mevcut asker ve jandarma” ile savunulması, düşmanın karaya asker çıkarması durumunda da “Çete”savaşları yapılarak Osmanlı gücünün devam ettirilmesi ve korunması tavsiye olunmuştu.²⁹

27 a.g.a.;Kl. 9, Dos. 21, F. 1-14/15

28 23 Nisan 1914 tarihli mektubu: Göst. Yer. F.1-20

29 Başkomutanlık Erkanı Harbiyesi'nden Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığı'na 20 Ekim 1912 tarihli emir. ATASE Arşivi; Kls. 135, Dos. 59, F.1-4.

Ne olursa olsun gücün korunması, güçlü olmaya bağlı bulunduğu ve o sırada ortada böyle bir güç olmadığı için Ege Adaları 1912 Ekim'inden 1913 Mart'ına kadar geçen süre içerisinde Yunanlılar tarafından işgal edilmiş, hatta İtalyanların elinde bulunan 12 Ada'nın ötesindeki **Meis** bile Yunan işgali altına düşmüştü.

Aralarında Averof Zırhlısı da bulunan 6 Yunan savaş gemisi 19 Ekim 1912'de **Limni** önlerine gelmiş ve karaya çıkan bir Yunan subayı Mutasarrıftan Ada'nın teslimini istemişti. Bu teklif reddedilmiş ve Ada'daki redif askeri ile jandarmalar verilen talimat uyarınca, çete savaşlarını sürdürmek amacıyla dağlık bölgeye çekilmişlerdi. **Mondros** Limanına giren Yunan gemileri ertesi gün kuvvet ihracına başlamışlar ve 22 Ekim'de 3 subayla 30 erden oluşan Türk müfrezesini çekilmeye 'zorladıktan sonra **Limni**'yi ele geçirmişlerdi.³⁰ **Limni**'yi bir üs olarak kullanan Yunan donanması 31 Ekim'de **Taşoz, Semadirek ve İmroz**'u, 7 Kasım'da da Bozcaada'yı hiçbir mukavemetle karşılaşmaksızın ele geçirdikten sonra Midilli'ye yönelmişti 12 savaş gemisinden oluşan Yunan filosu Ada'nın teslimi için 2 saatlik bir süre tanımış Mutasarrıf Ali Ekrem" Ada'yı yangından kurtarmak için mevcut askerleri içerilere çekmeyi kabul etmişti. Böylelikle Yunanlılar 21 Kasım'da Midilli'nin büyük kesimini işgal etmişlerdi. Çete savaşı yapmak için iç kısımlara çekilen Bnb. Abdülgani komutasındaki küçük birlik, hiçbir yerden yardım alamayınca bir ay kadar dayandıktan sonra 20 Aralık 1912'de teslim olmak zorunda kalmıştı.³¹

Midilli'yi Sakız'ın işgali izlemişti. 24 Kasım'da Ada'ya gelen bir Yunan yüzbaşısının isteği üzerine, komutandan talimat almak için Tahrirat Müdürü, Müftü, Metropolit ve tercümandan oluşan bir heyet gönderilmişti. Yu-

nanlıların hemen teslim olunmasını istemele-ri karşısında Ada Kaymakamı Nazım, elindeki kuvvetlerle karşı koymaya çalışmış fakat bir günlük bir çarpışmadan sonra kasabayı boşaltıp 'bütün jandarma-subay ve erleriyle polisleri de alıp içerilere çekilmiş, gönderilecek yardımı beklemeye koyulmuştu. Ancak Osmanlı donanması bir türlü harekete geçemediği için Sakız'a yardım ulaştırılmamış, Ada'daki Alman ve Fransız konsoloslarının aracılıklarıyla Yunanlılarla yapılan mütareke görüşmelerinden de sonuç alınamayınca mevcut kuvvetlerinden bir kısmını da kaybetmiş olan Sakız Garnizonu 3 Ocak 1913'te teslim olmaktan başka çare bulamamıştı.³²

Ege Adaları içerisinde Yunan işgaline uğrayan Sisam'da ise olaylar daha başka türlü gelişmişti. Ada Meclisi, 24 Kasım 1912'de Yunanistan'a katıldığını ilan etmiş ve Atina'ya heyetler göndermişti.³³ 15 Mart akşamı ada önüne gelen gemilerden mızıkalar çalarak karaya çıkan 400 kadar Yunan askeri ertesi günü Sisam'ı da denetimi altına almıştı.³⁴

Ege adalarının yerli Rumları Yunan işgalini genellikle büyük bir coşku içerisinde karşılamışlardı. Uzun yıllardan beri sürdürülen Yunan propagandası "en son ve en büyük mücadele" döneminin gelip çatmış biçiminde yorumlanıyordu, öyle ki uzaktaki **Meis Adası**'ndaki Rumlar bile "bu savaşıma katılmak için ayaklanmaya" karar veriyor ve aralarında topladıkları paraları Antalya'daki Yunan Konsolosu'na gönderiyor, ayaklanma için de 100 tüfek daha istiyorlardı!³⁵ Bu girişimlerden, haberdar olan Osmanlı Hükümeti, denizlerde üstünlük sağlanamadıkça adalara yardım yapılamayacağını acı bir gerçek olarak kabullenirken³⁶ 1913

30 Göş. Yer. F. 1-1 ve 1-2. Krş. Balkan Harbi Tarihi.c. VII, Osmanlı Deniz Harekatı. Gnkur.Bşk.Harp Tarihi Dairesi, Ankara, 1965, s. 78.

31 Midilli'nin işgali için. ATASE Arşivi, Kl. 297, Dos. 7.F. 2-1 ve 2-14; Ada'daki İngiliz Konsolosu'ndan Grey'e:B. Şimşir. Ayn. Esr. 310, 319, 365. Krş. Balkan Harbi Tarihi, 79 vd.

32 ATASE Arşivi; Kl. 239, Dos.198, F.11-8; Kl.135, Dos. 59 F. 6-4; İstanbul'daki İngiliz Elçisinden Dışişlere: B. ŞimşirAyn. Esr. 325,363

33 a.g.e.; s. 318, No. 405.

34 ATASE Arşivi; Kl. 135, DOs. 59, F. 9.

35 Meis muhtarının 30 Aralık 1912 günlü Rumca mektubunun çevirisi: Göst.yer. F. 7

36 Göst. Yer. F.7-2 ve 10

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE EGE ADALARI SORUNU BOYUTLAR, TARAFLAR

Mart'ında bir posta vapuruyla Meis'e çıkan. 33 kişilik Yunan çetesi, Osmanlı Sancağı yerine Yunan Bayrağı'nı çekerek Ada'yı işgal ettiklerini ilan etme olanağını buluyordu.

Adaların Yunanlılarca işgali süresince Osmanlı donanması, onarımlarla uğraşıldığı için Çanakkale Boğazı'ndan dışarıya çıkamamıştı. Yerel yöneticilerle komutanların, hatta Sadrazam'ın ısrarlı taleplerine karşın Donanma Komutanı Vekili Ramiz, adaların kurtarılabilmesi için Yunan donanmasının tahrip edilmesi gerektiğine işaretlerle, onarımlar bittiğinde "Allah'ın yardımına ve kurtarıcılığına dayanılarak hücum" edileceğini bildiriyor, ancak bunun için gerekli kuvvetlerin Çeşme ve İzmir'de bir araya getirilmesini ve bunları taşıyacak gemilerin de hazır edilmesini şart koşuyordu³⁷ Ancak elde yedek kuvvet yoktu ve çok serbest kalan Yunan donanması Anadolu sahillerindeki limanlara girerek filikalara varıncaya kadar her türlü deniz araçlarını toplamaya da yönelmişti. Bütün bu nedenlerle gerek adalarda gerekse İzmir sahillerinde bulunan Türkler arasında büyük bir üzüntü ve tepki yayılır olmuştu. Bir kısım Sakızlılar adına 25 Kasım 1912'de Çeşme'den Sadarete çekilen telgraf, çok sert ifadelerle de olsa bu tepkinin derinliğini göstermektedir:

"Düşman, adi toplanan donatılan posta vapurlarıyla Sakız'ı işgal etti. Evlad ve ayalimizi ayaklar altında çiğnetiyor. Şimdiye kadar vergimizi verdik, gücümüzün yettiği derece yardımlarda bulunduk; askerimizi bugün için besledik. Hiçbir yardım ümidi yok mudur? Bulgarların 4 çürük torpido ile donanmamıza hücumu ibret vermiyor mu? Biz kimin himaye- sindeyiz? Allah için imdadımıza yetişiniz; evladlarımızı, ayalimizi alçak düşmanın şerrinden kurtarınız!"³⁸

Bundan bir ay sonra da donanmanın hâlâ harekete geçmemesi üzerine yine Çeşme'den Bab-ı âli'ye gönderilen bir telgrafta, «... Gözle-

rimiz gece gündüz deniz ufkunda... Maatteessüf Yunan gemilerinden başka bir şey görünmüyor. Millet donanmayı bugün için beslemiyor mu? Yoksa bunların Bizans surları önünde geçit merasimi için mi saklayacağız..." diye yakınılıyordu.³⁹

Kısacası adaları kurtarması beklenen donanma Akdeniz'e açılma olanağını bulamadan Balkan Savaşı'na son verecek barış görüşmelerine geçilmişti.

4. BAKIŞ BÜYÜK DEVLETLERİN GETİRDİKLERİ ÇÖZÜM

Bilindiği gibi Balkan Savaşı, İtalya ile barış görüşmelerinin henüz sonuçlanmadığı günlerde başlamıştı. Ancak bu yeni savaş, İtalyanlara, işgal ettikleri **Rodos ve 12 Ada'yı** Türkiye'ye geri vermemeleri için büyük bir fırsat vermişti, öylesine ki söz konusu adaların da Yunanistan tarafından işgal edileceğinden çekinen Osmanlı Hükümeti ile adalardaki Türkler bile -ileride geri verileceği umuduyla- Rodos ve 12 Ada'nın bir süre için İtalyanların elinde kalmasını bile yeğler olmuşlardı.⁴⁰

Öte yandan Balkan Savaşı'nın gidişi karşısında başlangıçta ilan ettikleri **status-quo'yu** koruma kararını değiştirmek yoluna yönelen, Üçlü İttifak ve Üçlü İtilâf'ı oluşturan İngiltere, **Fransa, Rusya, Almanya, Avusturya-Macaristan ve İtalya**, görünüşte "barışı kurtarmak" için Londra' da iki ayrı konferans toplamayı uygun bulmuşlardı. Özellikle İngiliz Dışişleri Bakanı Edvard Grey'in çabalarıyla öngörülen bu konferanslardan birincisine Osmanlı İmparatorluğu ile 4 Balkan devletinin delegeleri katılıp barış görüşmelerinde bulunacaklardı. Grey'in başkanlık edeceği ikinci (konferansa ise söz konusu Büyük Devletlerin Londra'daki büyükelçilerinden başkası katılamayacaktı. Varılan görüş birliğine göre, Büyükelçiler Konferansında Ar-

39 25 Aralık 1912 tarihli telgraf. ATASE Arşivi; Kl. 297, Dos.7, F. 2-38

40 Rodos'taki İngiliz konsolosu, 24 Ekim 1912 de hükümetine, Rodos ve İstanköy'deki Türklerin İtalyan işgalinin Balkan Savaşı sonuna kadar sürmesini istediklerini bildiriyordu. B. Şimşir, Ayn. Esr. I, s.295

37 29Aralık 1912 günlü şifresi: ATASE Arşivi; Kl.29, D.7, F.2-56.

38 Sakızlı Celal, Hakkı, Hulusi, Mehmet ve Ahmet imzalı. ATASE Arşivi; Kl. 239, Dos. 198, F. 11-4

navutluk, Adriatik ve Adalar sorunları ele alınıp bağlayıcı olmayan kararlar verilecekti. Böylelikle gerek İtalyanların gerekse Yunanlıların işgalleri altında bulunan Ege Adaları bir kez daha çözümü Büyük Devletlerin varacakları kararlara bağlı bir sorun niteliğini almış oluyordu.

Böyle özel bir konferanstan kuşkulanan Osmanlı Hükümeti verilen yatıştırıcı cevaplar karşısında Londra Barış Konferansı'na katılmaktan başka çare bulamadı. Söz konusu konferans 16 Aralık 1912'de, Grey başkanlığındaki Büyükelçiler Konferansı ise ertesi günü başlar. Barış Konferansı'nın 23 Aralık 1912 günkü toplantısında Balkan devletleri delegelerinin açıkladıkları barış şartlarının 2 nci maddesi Ege Adalarının bırakılmasını içermektedir. Osmanlı temsilcileri bu adaların Anadolu'nun ayrılmaz bir parçası olduğunu belirterek Türkiye'nin bunları bırakmayacağını öne sürerlerse de, Büyük Devletlerin telkiniyle bu Osmanlı görüşü, 1 Ocak 1913 toplantısında "Adalarla ilgili sorunların gerekirse Büyük Devletlerle birlikte incelenebileceği" biçiminde değiştirilince, Ege Adaları sorunu kendiliğinden Büyükelçiler Konferansı'na havale edilir!

Büyükelçiler Konferansında adalar konusunda İttifak ve İtilâf grupları arasında bazı görüş ayrılıkları olmakla birlikte grup içerisindeki devletlerin de davranıştan tümüyle birbirlerine uymamaktadır. Teker teker ele alındığında Büyüklerin soruna bakışları ve getirdikleri çözümler şöylece özetlenebilir:

İngiltere: Konferansın düzenleyicisi, en etkin üyesi ve yönlendiricisidir. Adalar hakkındaki genel görüşünü daha İtalyan işgali sırasında, 20 Haziran 1912'de şöyle saptamıştır :

"1. İngiltere, uzun yıllardan beri Doğu Akdeniz'deki çıkarlarının büyük deniz güçlerince tehdit edilmemesi, bunun için de **Malta**'nın doğusunda hiçbir büyük denizci devletin toprak işgal etmemesi ve üs kurmaması politikasını izleyegelmiştir. Türk donanması **Navarin** Savaşı'ndan beri pek önemsiz, Yunan donanması da küçük çapta olduğu için bu iki devlet İngiliz deniz siyasasını etkilememiştir."

"2. Ege Adalarına egemen olan devlet, Doğu Akdeniz ve Karadeniz ticaretini 'kontrol eder ve İngiltere'nin Mısır'daki durumunu da tehlikeye sokar..."⁴¹

Öte yandan E. Grey, daha Konferans başlamadan adalarla bu denli niçin uğraştığını soran İtalyan elçisine, **Kıbrıs**'ın deniz üssü olarak pek değer taşımadığını ve yetkililerin yeni bir üs elde etmek peşinde koştuklarını açıklayarak, eğer Osmanlı İmparatorluğu adalardan bir kısmını bırakacak olursa bunların silahsızlandırılıp Yunanistan'a, verilmesinden yana olduğunu da belirtmişti.⁴²

Adalar söz konusu olduğunda **Rodos ve 12 Ada** ile birlikte tüm Ege Adalarının Yunanistan'a verilmesini açıkça savunan devlet Fransa idi. Dönemin Başbakanı Raymond Poincare, bu adalara büyük bir devletin yerleşmesini Suriye'deki Fransız çıkarları yönünden sakıncalı görüyordu. Eğer kimi devletler Midilli ve Sakız gibi adaların Türkiye'de kalmasını isterlerse buna kesin bir cephe almamakla birlikte Yunanistan'a karşı tavır takınmanın Fransa'ya düşmeyeceğini söylüyordu.⁴³ Paris Elçisi Rıfat Paşa'nın da belirttiği gibi kısacası Poincare, "Avrupa'yı bırakın, Asya topraklarınızı kalkındırmaya bakın", demek istiyordu.⁴⁴

İtalya için ise, sorun ele geçirdiği **Rodos ve 12 Ada**'yı Yunanistan'a kaptırmamak ve adalar sorununu Amavutluk'a bağımsızlık vermeyele birleştirerek çözmek noktalarında düğümleniyordu.

İtilâf üçlüsünden olan Rusya, adalar konusunda İngiltere ve Fransa' dan ayrılarak kendi çıkarı doğrultusunda olmakla birlikte Osmanlı İmparatorluğu'ndan da yana sayılabilen orta bir yol izliyordu. Adaların tümünden İtalya'ya ya da Yunanistan'a verilmesine karşı çıkarak buraların **Lübnan** gibi özerk bir yönetime (kavuş-

41 İngiliz Hükümeti için hazırlanan gizli muhtıra: Ayn. Esr. No. 264, s. 202-205

42 Ayn. Esr.;No.383, s.304.

43 Bayur, Y.Hikmet; Türk İnkılabı Tarihi, c. II, Ks. 2, s. 169

44 Şimşir; s. 370 vd.

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE EGE ADALARI SORUNU BOYUTLAR, TARAFLAR

masını istiyordu. Londra Elçisi Benckendorff, İmroz, Bozcaada, **Semadirek ve Limni** gibi Boğaz'a yakın adaların yabancı bir gücün eline geçmektense, Osmanlılarda kalmasını savunarak 'bu adalara özerklik verilmesini de zorunlu görüyordu'.⁴⁵

Almanya'ya gelince, müttefiki İtalya'yı desteklemekle birlikte adalar konusunda önceleri pek etken davranmamış, ancak sonradan Sakız ve Midilli'nin Türkiye'de bırakılmasını istemiş, giderek bu adalara ek olarak Semadirek, İmroz, Bozcaada ve Limni'nin de Türklere geri verilmesini öne sürmüştü.⁴⁶

6 Büyük devlet içerisinde adalar sorunuyla en az ilgilenen Avusturya olmuştu. Bununla birlikte Panhelenizm'e karşı çıkarak müttefiki Almanya'yı destekleyen bir tavır takınmıştı.

Sonuçta Büyük Devletler, İtalya'nın ve Rusya'nın isteklerini de karşılayacak şekilde olmakla birlikte Ege Adaları sorununu Yunanistan lehine bir çözüme ulaştırmaya muvaffak olmuşlardı! Bunu bir olup bitti biçiminde Türkiye'ye kabul ettirebilmek için de O'na verilecek kararı önceden kabullendiğini gösteren bir andlaşma imzalatmak gibi örneği az bulunur bir diplomatik beceri de göstermişlerdi. Gerçekten de Osmanlı İmparatorluğu ile Balkan devletleri arasında Londra'da imzalanan 30 Mayıs 1913 tarihli Barış-Öncesi Antlaşması'na göre, **Girit** dışındaki Ege Adalarının geleceği hakkında karar vermek hakkı Büyük Devletlere bırakılmıştı. Bu zaten etkin olmayan Osmanlı dış politikasının yeni bir yenilgisi, Venizelos'un temsil ettiği Yunanistan siyasasının, Türkiyece "dost" sayılan Büyük Devletlerin desteğiyle yeni bir başarı kazanması demekti.

Osmanlı yöneticileri en azından **Rodos ve 12 Ada'yı** Yunanistan'a bırakarak **Sakız ve Midilli'yı** geri alacakları yolundaki umutlarını sürdürürlerken, 14 Kasım 1913'te Yunanistan ile Atina'da imzalanan Barış Antlaşmasına da,

30 Mayıs tarihli Londra Antlaşması'nın 5 nci maddesi hükümlerini saklı tutan bir madde eklenmesinde her nedense bir sakınca görmemişlerdi! Ege Adaları konusunda beklenen karar bütün bunlardan sonra açıklanmıştı. 6 Büyükler, 14 Şubat 1914'te yalnızca İmroz, Bozcaada ve Meis'i Türkiye'ye bıraktıklarını, **Taşoz, Samadirek, Limni, Midilli, Sakız ve Sisam'ı** Yunanistan'a kattıklarını ilan ediyorlardı. Ancak bu adaların Türkiye'ye olduğu kadar kendilerine karşı da tahkim edilmemesi ve üs olarak kullanılmaması da öngörülmüştü.

Osmanlı Hükümeti pek de beklemediği bu kararı kabul edemeyeceğini belirli belirsiz bir biçimde açıklarken, Sadrazam Said Halim Paşa'da İstanbul'daki Yunan Elçisi ile adalar konusunu görüşmek istemişti. Fakat Büyükelçi, sorunun Büyük Devletlerce çözüldüğünü hatırlatarak görüşecek bir şey kalmadığını cevabını vermişti.⁴⁷ Nitekim iki ülke arasında bir görüşme ortamının yaratılması için girişilen çabalar, dahası bir İngiliz gazetecisinin arabuluculuk yapma istemesi hiçbir sonuç vermeden Birinci Dünya Savaşı'yla karşılaşmıştı. İstanbul'daki Alman Elçisi'nin belirttiğine göre İtilâf Devletleri, Osmanlı-Yunan gerginliğini sürdürmeyi kendi yararlarına uygun görmüşlerdi.⁴⁸

Sonuç olarak, Ege Adaları konusunda yönetime, eğitim-öğretime, maliyeye, savunmaya ilişkin gerekli önlemleri zamanında alamayan, siyasal gelişmelerin içeriğine nüfuz edemeksizin umudunu dost kabul ettiği Büyük Devletlerin aralarındaki dengeye bağlayan ve etkin bir siyasa izleme yerine uysal davranmayı yeğleyen Osmanlı İmparatorluğu, uluslararası bir soruna dönüşen bu uzun süreli mücadelede kaybeden taraf olmaktan kurtulamamıştı. 1947'de Rodos ve 12 Ada'yı da yine Büyüklerin kararı ile kendi topraklarına katan Yunanistan durumunu daha da güçlendirdiğine göre, bugün için de sorunun uluslararası niteliğini bütün canlılığını koruduğu ve **tek yanlı iyi niyet gösterileriyle çözülemeyeceği** gözden kaçırılmamalıdır.

45 İngiltere'nin Petersburg Elçisinden Grey'e 16 Kasım 1912 günlü yazı: Ayn. esr. S. 307

46 6 ve 10 Ocak 1913 oturumlarına ilişkin belgeler: Ayn. Esr. No.490, 518 s.

47 Bayur; Türk İnkılabı Tarihi, c. II, Ks. 3, 248 vd.

48 a. g. e.; s. 273

ATATÜRK VE ÇOCUK

ATATÜRK

ATATÜRK deyince aklıma,
Kahraman olabilmek geliyor.
ATATÜRK deyince aklıma,
19 Mayıs 23 Nisan geliyor.

ATATÜRK deyince aklıma,
Bir ülkeye layık olabilmek geliyor.
ATATÜRK deyince aklıma,
Çocuklara, kadınlara saygı duyabilmek geliyor.

ATATÜRK değince aklıma,
Tek bilek tek yürek olabilmek geliyor.
Atatürk değince aklıma,
ATATÜRK gibi olabilmek geliyor.

SİNEM ANAR

VATANIM (akrostiş)

Vatanımın her köşesi,
Atamın o güzel gözleri,
Tarihe kazındı,
Atam kurtardı bu Vatanı,
Ne güzeldir taşı toprağı,
Irmakları ormanları,
Mis kokulu köy toprakları.

SİNEM ANAR

23 NİSAN GÜNÜ

Atam gülsün istedi çocukların yüzü.
Bu yüzden onlara verdi Nisan'ın 23'ünü.
Her Nisan geldiğinde sevinir çocukların tümü.
Atam olmadığı için de kalbimizin yarısı hüzünlü

Sevinir övünür tüm çocuklar bu bayram bizim diye,
Her çocuk Atamın izinde "Ne Mutlu Türküm Diyene".
Oyunlar şenlikler hazırladılar hep birlikte,
En mutlu günüdür çocukların 23 Nisan günü.

Vatanımın çocukları her zaman toplanır tek yürekte,
23 Nisan'a oyunlar hazırlarlar hep birlikte,
El ele oldular tüm kalpleri ile,
O güzel oyunlarını hediye ettiler tüm millete.

Atamın izinde tüm çocuklar,
23 Nisan da neşe saçarlar
Bu yüce millete sevgi tohumu saçarlar,
23 Nisan geldiğinde bir olur tüm çocuklar

SİNEM ANAR

ANITKABİR AĞAÇLANDIRMA FAALİYETİ:

Ulu Önderimiz Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK'ün ebedî istirahatgâhı, gözbebeğimiz; Anıtkabir'in güzelleştirilmesi ve ağaçlandırılması faaliyetleri aksatılmadan sürdürülmektedir.

Bu kapsamda son dönemde,

Anıtkabir'in kuzeybatı sınırına bitişik bölgede bulunan bir bakım-onarım işi için kurulmuş olan şantiye alanı, 2016 Nisan ayı başında kaldırılmıştır. Bahse konu bölgenin hiçbir ağaç kesilmeden temizliği ve çevre düzenlemesi ya-

pılarak bu bölgeye 90 mavi servi, 40 leylandi, 30 ladin, 25 kızılçam, 15 Hamburg çamı olmak üzere toplam 200 ağaç; 300 ateş çalısı, 200 leylak, 200 dağ muşmulası, 100 yatık ardıc olmak üzere toplam 800 çalı grubu bitki dikilmiştir.

ANITKABİR KALDIRIM ONARIMI:

Anıtkabir’ de bulunan kaldırım taşlarında zaman içerisinde mevsim şartlarına bağlı olarak çatlama, kırılma ve kararmalar meydana gelmiştir. Bu kapsamda onarıma ihtiyaç duyulan 890 metrekare kaldırım taşının; kırılanları değiştirilmiş, çatlayanları onarılmış ve kararanları temizletilmiştir.

ÖNCE

SONRA

ÖNCE

SONRA

ÖNCE

SONRA

OBJEKTİFE TAKILANLAR

OBJEKTİFE TAKILANLAR

Selenge BEDÜK & Barış ESEN

Mutluluklarını Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK ve Silah arkadaşı İsmet İNÖNÜ ile paylaştılar.

MUTLULUKLARINI ATATÜRK İLE PAYLAŞANLAR

Tolga & Eylem

MUTLULUKLARINI ATATÜRK İLE PAYLAŞANLAR

ANITKABİR DERGİSİ'NDE YAYIMLANACAK YAZILARLA İLGİLİ ESASLAR

1. Genel Kurallar:

- A. Anıtkabir Dergisi üç ayda bir çıkarılmakta, 1000 adet basılmaktadır. Dergide Atatürk ile ilgili araştırma yazıları, makaleler ve şiirlere yer verilmektedir.
- B. Dergiye gönderilen yazılar, daha önce başka yerde yayımlanmamış olmalıdır.
- C. Yazılar, Anıtkabir Derneği Yayın Kurulu tarafından incelenip yayımlanmaya değer görülürse yine aynı kurul tarafından belirlenecek zamanda yayımlanır. Yayımlanmayan yazılar iade edilmez.
- D. Yazıların içeriğinden yazarları sorumludur
- E. Yayın Kurulunca yazılarda içeriğin dışında bir düzeltmenin yapılması durumunda yazarın oluru alınır.
- F. Yazarlar kendilerini tanıtıcı bilgileri (unvan ve görev, kurum, haberleşme adresi, telefon ve belgegeçer numaraları, bir fotoğraf, e-posta adresi) yazılarıyla birlikte Anıtkabir Derneğine gönderirler.
- G. Daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış, özgün olan ve Anıtkabir Derneği Yayın Kurulu tarafından yayımlanması uygun görülen yazıların sahiplerine 300 TL telif ücreti ödenir ve 5 adet dergi ücretsiz olarak gönderilir.

2. Dergide Yayımlanması İstenen Yazılarla İlgili Kurallar:

- A. Yazılar A-4 kâğıdının bir yüzüne ve 5 (Beş) sayfayı geçmeyecek şekilde, bilgisayar ortamında Microsoft Word programında yazılır; posta ya da elektronik posta ile gönderilir.
- B. Yazı karakteri arial, başlık 14 punto, metin 12 punto, dipnotlar 8 punto, fotoğraf ve şekiller JPEG formatında, çizelge yazıları 10 punto olarak yazılır.. Makalenin konusu ile ilgili varsa belge ve fotoğrafların asılları yazara geri verilmek üzere posta ile gönderilir.
- C. Metinde satır aralığı tek, paragraf başı boşlukları 0.5, dipnot başlangıçları 0.5 olarak düzenlenir.
- D. Makale içindeki ana başlıklar metnin yazıldığı puntoda, boşluk bırakılmadan, koyu ve küçük harflerle yazılır.
- E. Dipnotlar aynı sayfa altında verilir. Kitap ve makaleler dipnotlarda şu şekilde gösterilir;

(1) Kitap

Yazarın adı ve soyadı, kitabın adı (italik yazılmalıdır), varsa cilt numarası, varsa baskı numarası, basıldığı kent, basan kurum ya da basımevi / yayınevi, basıldığı tarih, sayfa numarası. (Ör. Falih Rıfkı Atay, Çankaya, İstanbul, Bateş Yayınları, 1980, s. 30.)

(2) Makale

Yazarın adı ve soyadı, tırnak işaretleri içerisinde makalenin başlığı, makalenin yayımlandığı derginin adı (italik yazılmalıdır), büyük romen rakamlarıyla cilt numarası, dergi numarası, parantez içinde derginin tarihi, sayfa numarası. (Ör. Fuat Pekin, "Atatürk ve Lyautey", Belleten, C. XX, No. 80 (Ekim 1956), s. 634.)

F. Sayfaların altında sayfa numaraları verilir.

G. Kısaltma kullanılacaksa; metinde ilk geçtiği yerde ve bir kez olmak üzere kısaltmanın açık ve tam anlatımı yazılır ve kısaltma parantez içerisinde belirtilir. Ör. Türk Dil Kurumu (TDK).

H. Yazar adı ve soyadı yazının ilk sayfasının sağ üst köşesine italik, koyu 12 punto ile yazılır ve yanına (*) işareti konulur, unvan ve görev yeri (*) işareti ile dipnotta belirtilir.

-o0o-

ANITKABİR DERNEĞİ
RESMİ İNTERNET SİTESİ

ONLINE ALIŞVERİŞ
www.anitkabir.com.tr

ANITKABİR HATIRA EŞYA SATIŞ YERİ

**Anıtkabir ve Atatürk temalı hatıralık
ürünleri alabileceğiniz güvenilir adres**

mutluluk tescillendi

***"Türkiye müşterinin sesi araştırması" sonuçlandı.
opet, bir kez daha "müşteri bağlılık seviyesi
en yüksek akaryakıt markası" seçildi.
2006'dan bu yana opet'i sevgisiyle hep zirvede tutan
Türkiye'ye teşekkürler.***

Türkiye Müşterinin Sesi Araştırması, 2015 yılından bu yana Ipsos tarafından KalDer işbirliğinde gerçekleştirilmektedir. Araştırma, Şubat-Aralık 2016 döneminde, 18 yaş üzeri toplam 21.533 kişi ile başarılı görüşmeler üzerinden, telefonla anket yöntemiyle (CATI) yapılmıştır. Her sektör en az 1500 yanıt üzerinden raporlanmıştır. Araştırma kapsamında, il sınırlaması olmadan Türkiye'de ikamet eden 340.000'i aşkın tüketiciyle temas edilmiştir. Her bir sektördeki marka pazar paylarına uyum gözetilerek, gerekli durumlarda ağırlıklandırma kullanılarak raporlanmıştır.

